

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 21
B. Luiten
Het charisma

MEDITATIEF 26
J.J. Dronkers
Uw verlosser is uw God

WANDELEN MET GOD 27
C.J. de Ruijter
De macht van een engel

ACHTERGRONDEN 29
A. Kamsteeg/A. de Ruiter/
H.J.D. Smit
Romeinen 7 – wat niet kan

ACHTERGRONDEN 32
G.J. van Middelkoop
Naar christelijke basisvorming?

KUNST 35
Willem L. Meijer
Lachen met Jan Steen

KERK WERELDWIJD 38
B. Bolt
De Evangelisch
Reformatische kerken in
Minsk, Rovno en Stepan

en verder...
Meegelezen/Uit de kerken

HET CHARISMA

De charismatische beweging is in trek. De charismata, de gaven van de Geest, zijn haar visitekaartje.

Eerst stelde de pinksterbeweging de kerken in gebreke: h orthodoxe kringen zou de Geest vrijwel uitgeblust zijn. Later nam de charismatische beweging zich voor, om daar juist in die kerken iets aan te doen. Zodoende kun je nu de vragen van twee kanten gesteld krijgen, van buitenaf en van binnenuit: waar zijn de gaven van de Geest?

De vorige keer hebben we iets gezien van de achtergrond van deze vragen. Wonderen en tekenen zouden er nog steeds moeten zijn om Gods Woord te vergezellen, dat nog steeds niet af zou zijn. Net als toen zouden ook nu de profetisch gesproken Godswoorden om legitimatie vragen. Duffield¹ schrijft: 'DB tekenen die de gelovigen volgen, wanneer zij het evangelie prediken, zijn belangrijk omdat daaruit blijkt dat de predikers van het evangelie met goddelijk gezag spreken'.² Vanuit die invalshoek hebben we de vorige keer de pinkster-

beweging nagerekend.

Een geheel andere benadering, minstens zo belangrijk, is evenwel: is het terecht de volheid van de Geest te meten aan de charismata? Wat zijn dat eigenlijk, en waarom steeds dat meervoud?

Enkelvoud

Volgens Duffield is het voornaamste doel van de doop in de Geest, dat wij de kracht ontvangen om de Heer te dienen. Jezus beloofde ons immers, dat wij nog grotere werken zoden doen dan Hij?³

Een charisma ziet Duffield als een *bekwaming*. Een bekwaming, waarmee de gemeente gediend kan worden, terwijl door de werking van de geestesgaven de gelovigen zich bewust worden van de aanwezigheid van God.⁴

Van dit alles kunnen wij niet anders zeggen, dan dat er een zekere waarheid in schuilt. Maar toch wordt zo de kern niet gegrepen. Want voordat het in de Schrift gaat over *charismata* (meervoud), komt eerst HET charisma (enkelvoud) aan de orde. En dat is in heel het boek van Duffield c.s. niet terug te vinden.

Het charisma is niet een kracht, ook geen bekwaming. Het is het

LEVEN, en wel 'het eeuwige leven in Christus Jezus, onze Heer' (Rom. 6 : 23). Zo is de 'genade die God schenkt', schrijft Paulus daar, en dan gebruikt hij dit woord: charisma, genadegave.

Van d — t is het niet moeilijk te begrijpen, dat het meervoud charismata ziet op krachten, bekwamingen en mogelijk e n . Want als God leven schenkt, geeft Hij niet alleen het kale bestaan. Nee, dan bedoelt Hij ook levensruimte en ontplooiing.

En dan nóg moeten we uitkijken de charismata niet te versmallen. Zo kan Paulus bijv. schrijven, dat gehuwden en ongehuwden elk hun eigen bijzondere gave (charisma) van God hebben (1 Cor. 7 : 7). Is dit weer te geven in 'kracht' of 'k-waming'? Het is veeleer een manier van leven, een eigen ontplooiing, zoals God aan ieder verschillend geeft. Maar hoe onderscheiden dit per persoon zich ontwikkelt, HET charisma is gemeenschappelijk: wij delen het leven van onze Here Jezus Christus. Hoe is het mogelijk dat dit in de dogmatiek van Duffield c.s. ontbreekt? Ik kan het niet anders verklaren dan door de miskenning van de ernst van de zondeval.⁵ De mens zou de mogelijkheid behouden hebben en daarmee de roeping om zelf voor God te kiezen. Als dat waar is, kan dit geen geweldig geschenk van de Heilige Geest meer zijn.⁶

Gave van de Geest

Belangrijk is de vraag: wat bedoelde Jezus toen Hij zei: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk Gods niet binnengaan' (Joh. 3 : 5)?

In Pinksterkringen worden water en Geest gezien als twee onderscheiden gaven, die dan ook op twee verschillende momenten worden ontvangen: m t de waterdoop (begraven worden en opstaan met Jezus), daarna de geestesdoop (gevuld worden met kracht van omhoog).

Maar geeft de Schrift hier aanleiding toe?

Opnieuw moeten we constateren, dat deze gedachten alleen kunnen bestaan bij de gratie van een los tekstgebruik, zonder Schriftverband. Want de woorden van Jezus komen niet uit de lucht vallen. Nicodémus, de Schriftgeleerde, krijgt dan ook een verwijt te horen, wanneer hij deze woorden niet herkent. Jezus haalde vrijwel letterlijk Ezech. 36 aan, woorden gesproken tot een volk in ballingschap, in grote ellende door verharding in het kwaad. We lezen daar Gods verrassen & aanzegging van genade en herstel:

'Ik zal u weghalen uit de volken en u bijeenvergaderen uit alle landen, en Ik zal u brengen naar uw eigen land; Ik zal rein water over u sprengen, en gij zult rein worden; van al uw onreinheden en van al uw afgoden zal Ik u reinigen; een nieuw hart zal Ik u geven en een nieuwe geest in uw binnenste; het hart van steen zal Ik uit uw lichaam verwijderen en Ik zal u een hart van vlees geven. Mijn Geest zal Ik in uw binnenste geven en maken, dat gij naar mijn inzettingen wandelt en naarstig mijn verordeningen onderhoudt' (Ezech. 36 : 24-27). Hier komt dus het spreken over 'water en Geest' vandaan. Maar hoe zou het mogelijk zijn, deze twee te splitsen en te zien als twee hoogtepunten die wel jaren uit elkaar kunnen liggen?⁷ Is het niet veeleer zo, dat God hier spreekt over een opstanding uit de dood in het leven? Eén opstanding, waarin water en Geest samenwerken? Het water speelt de zonden weg, de Geest stelt ons open voor God. Beiden schenken ons Gods genade in Jezus Christus, die niet a delen valt.

Eén doop

Vandaar, dat Jezus ons leert te dopen in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest (Mat. 28 : 19). Alledrie worden in één keer genoemd! Het is kennelijk on-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wormanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 IM te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 p r jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Braleotah.

Tel. (0521) 515948.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

mogelijk, wel de Zoon te ontvangen, maar (tijdelijk) niet de Vader of de Geest.

Evenzo is het een menselijk gedachtenspinsel, dat wij in de doop nog niet de volheid van de Geest zouden ontvangen. In *zekere zin* is dat wel waar: omdat wij nog geen volkomen geloof hebben blijft voortdurend geestelijke groei nodig. Maar dat geldt dan niet alleen met betrekking tot de Geest, want in Hem komen ook de Vader en de Zoon ons hart en leven vervullen (Joh. 14 : 20, 23).

Waar het om gaat is dit: het is volstrekt ondenkbaar en in strijd met de Drieëenheid van God, dat onze doop in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest ons zou verzegelen, dat wij aan de drie Personen in *verschillende mate* deel krijgen. Wie de Zoon heeft, heeft de Vader en de Geest (1 Joh. 4 : 13, 15).

Evenzo is het onschriftuurlijk, ondenkbaar en onwerkbaar, dat God ons in de waterdoop wel afwassing van zonden zou schenken, maar nog niet de levendmakende kracht van de Heilige Geest. Want wat is vergeving zonder leven? Opnieuw geldt, ook in dit opzicht, dat we *nooit* de Zoon ontvangen (vergeving) zonder de Geest.

Daarom gebod Jezus zijn apostelen te wachten met hun evangelieprediking tot ze met de Heilige Geest gedoopt zouden worden.

Dan zouden ze ook zelf die volle doop kunnen bedienen.

Geheel in die lijn belijden wij in de catechismus, dat wij in de doop worden gewassen met 'het bloed en de Geest van Christus' (zondag 26).

Geen 'doop in de Geest'

De doop in de Geest, die zo vaak wordt genoemd, komt in heel de Bijbel niet voor. Zo vaak in de Schrift de 'doop' wordt genoemd, gaat het over de doop in water, eerst bij Johannes, daarna in opdracht van Jezus.

Wel komen we het werkwoord te-

gen, dat Jezus 'dopen' zal in de Geest. Maar het is exegese-op-de-klank-af, om dan van twee soorten 'doop' te spreken. Als dat waar zou zijn, zouden er toch tenminste *drie* categorieën genoemd moeten worden, want Jezus zou ook dopen met vuur.

Maar dit kan zo niet. Want de waterdoop is (slechts) een sacrament, een teken en zegel van de waarheid die in Christus is. Daarom is de waterdoop naar zijn aard *eenmalig*, terwijl de waarheid zelf, waarnaar hij verwijst, *permanent* wordt geschonken.

Welnu, als Johannes dan belooft, dat Jezus met de Geest zal dopen, gaat het dan om een eenmalig sacrament of om een permanente vervulling? Toch zeker het laatste! Daarom kun je die twee niet op één lijn stellen, want het water van de doop hoort bij de *eenmalige bediening*, terwijl het leven door de Geest behoren gaat tot de *blijvende inhoud*.

Wanneer men toch (op de klank af) spreekt van twee soorten doop, wekt men daardoor de indruk dat de 'doop met de Geest' net zoiets is als de 'doop met water': kort en eenmalig. Die vergissing is helaas één van de rode draden door het boek van Duffield.

Johannes de Doper heeft niet twee soorten 'doop' met elkaar vergeleken. Maar hij vergeleek zijn eigen onmacht met de macht van Hem die komen zou.⁸

Latere uitstortingen van de Geest op mensen die toch al wel gedoopt waren betreffen die situaties, dat men gedoopt was in de doop van Johannes de Doper (bijv. Hand. 19 : 2, 3).

Doop met vuur

Klank-exegese kan ver gaan. Zo schrijft Duffield steeds over de 'doop met de Geest en met vuur', alsof die twee bij elkaar zouden horen en samen iets moois zouden zijn.⁹ Kennelijk ziet men daarbij dan ook op de vurige tongen op de Pinksterdag.

Johannes de Doper evenwel was bezig het volk indringend te waarschuwen: 'Reeds ligt de bijl aan de wortel van de bomen: ieder boom dan die geen goede vruchten voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen'. Dáárop volgt dan de aankondiging van Jezus, die zal dopen met de Geest en met vuur. Met als toevoegende verklaring, dat Jezus de dorsvloer zal zuiveren: het graan zal Hij bijeenbrengen in de schuur, maar het kaf zal Hij verbranden met onuitblusbaar vuur (Mat. 3 : 10-12). Het ondergedompeld worden in het vuur is dus niet iets om naar te verlangen en het is zeker niet hetzelfde als het ondergedompeld worden in de Geest. Integendeel, Jezus werd al benauwd bij de gedachte, dat Hij (in onze plaats) met die doop gedoopt zou worden (Luk. 12 : 49, 50; Mar. 10 : 38).¹⁰

Kinderdoop

De doop met water en Geest gaat niet alleen terug op Ezech.36. Daar staat het wel letterlijk, maar de inhoud ervan is in heel het Oude Testament terug te vinden.

God schept leven uit de dood.

Dat liet Hij al zien in Abrahams tent, toen Izaäk werd geboren uit twee verstorven mensen (Hebr. 11 : 12). Dit nieuwe leven werd verwekt *door* Gods belovend spreken (Gal. 4 : 23), als karakteristiek voor het begin van alle leven in verbondenheid met God.

Leven uit de dood zag Ezechiël voor zijn ogen geschonken worden, toen hij in de geest werd weggevoerd naar een dal vol doodsbeenderen (Ezech. 37). Zo zag Israël eruit, in Gods ogen. Maar op de beenderen kwamen vlees en spieren, en in die lichamen kwam de levensgeest. De wedergeboorte, ten voeten uit! 'En gij zult weten, dat Ik de HERE ben, wanneer Ik uw graven open en u uit uw graven doe opkomen, o mijn volk. Ik zal mijn Geest in u geven, zodat gij herleeft...' (Ezech. 37 : 13, 14). Overduidelijk is dus het begin *hele-*

maal uit God. **Een** heilsorde, die zo niet begint, zet alles in de Schrift ondersteboven.

God **schenkt**, uit vrije gunst, het leven aan wie Hij wil.

Het hangt er niet van af of iemand wil, dan wel of iemand loopt, maar van God die Zich **ontfermt** (Rom. 9 : 16).

Daarom heeft **God** zijn verbond laten verzegelen, **van** begin af **aan**, aan volwassenen **én** aan kleine kinderen. De kleintjes in de wieg **kunnen** nog niet geloven, niet kiezen. Maar God verheerlijkt zijn genade door aan hen *hetzelfde* te schenken **als** aan de gelovige **vaders** en moeders: het leven in Christus, door zijn Geest. Dat **was** vroeger reeds de inhoud van de besnijdenis, zij het nog in bedekte termen (Rom. 2 : 28, 29; 4 : 11). Nu is dit ten volle de inhoud van de doop.

Wanneer op de Pinksterdag de Joden verbaasd naar de apostelen **kijken** en luisteren, zegt **Petrus** rond uit: deze belofte (gesproken door Joël) is niet alleen voor ons, maar **voor** u allemaal. Voor u en **uw** kinderen. Let wel: de belofte van de Geest! **Dat** was het **argument** om zich **te** laten dopen: **laat** uw zonden afwassen en **gij** zult de Geest ontvangen.

Daarom is het **niet alleen** onjuist om de Geest **te** scheiden van de doop, maar **ook** om bovendien de doop aan de kinderen te ontzeggen. **Dan** wordt Gods genade verduisterd. Het '**leven**' wordt dan iets waarvoor **men** zelf eerst **moet** kiezen, **alsof** het geen 'opstaan uit de dood' zou zijn! Geen wonder dat zo **HET** charisma verloren gaat, en de herkenning van het leven **gezocht** wordt in de krachten en wonderen.

Grote werken

Jezus heeft **beloofd**, dat ieder die in Hem gelooft, grote werken zal doen. Ja, nog grotere werken dan Hij zelf deed (Joh. 14 : 12)! En wel door de **kracht** van de Heilige Geest, uiteraard.

Duffield haalt dit **aan**, om de nood-

zaak van de doop in de Geest te onderstrepen." **Ook** gaat hij daarbij **zover**, dat hij uiteindelijk **Christus** en de gemeente **vereenzelvigt**. De beeldspraak, dat de gemeente het lichaam van Christus is, **legt** hij zo uit, dat de **gemeenteleden** nu Christus' armen en benen **en** mond zijn. Alles wat Christus op aarde doet, **doet** Hij door zijn gemeente.¹² Dit is dus geen taal van de bruiloft meer, van Bruidegom en bruid (Ef. 5 : 30), **maar** een **vermenging** van Christus en christen, van Geest en **geest**. Mensen **gaan** optreden alsof ze Christus zijn, met de onfeilbaarheid van de **Heilige** Geest! Van daar dat de gesprekken wel eens **moeizaam** verlopen, dat tegenspraak **evenvoudig** niet wordt geduld. Nu zal dat niet in het algemeen zo **zijn**, maar in de praktijk kom je dit wel tegen.

Voor wie het ziet

Toch mogen de grote werken er zijn!

Maar **wat** heet **groot**? Jezus heeft Zich nooit **groots** opgesteld, **integendeel**, zijn **presentatie was** nederig. **Toch** reikt **zijn** heil tot aan de einden van de aarde (Jes. 42 : 1-4, 49 : 6). **Het zien van zijn grote werken** vraagt **dus** om **geloof**. Althans, zo is dat nu nog. De dag komt, dat de **Zoon** Zich in zijn **heerlijkheid** openbaren en **elke** knie voor **Hem** buigen zal. Maar zover is dat nu nog niet.

Evenzo is de **kerk** in deze bedeling nog niet verheerlijkt. **Zij** houdt zich bezig met de verkondiging, die **voor** de **wereld** een dwaasheid is. Lijden, **verdrukking** en armoede zijn voor haar geen uitzondering. Toch is daar **grote volharding** bij het onderwijs der apostelen **en** de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden (**Hand.**

2 : 42). Wereldwijd wordt de naam van **de** Here aangeroepen (**Hand.** 2 : 21). Ontelbaar velen ontvangen dagelijks de doop, sinds de dag dat 3000 zielen in één keer werden toegevoegd. Zo heeft Jezus dit zelf op aarde niet meegemaakt. Door zijn

verhoging is dit mogelijk geworden.

Grote werken, inderdaad, **ze zijn** er. Maar wat is groter: **een** teken van genezing, een spreken in tongen **óf**... dat iemand opstaat uit de dood? Is het niet het laatste? En **dát** is dagelijks aan de orde, zo vaak iemand Christus van harte aanvaardt (Joh. 5 : 24)! Wie dan de ene opstanding uit de dood na de andere ziet en meemaakt, en **Gods** charisma daarin herkent, zal zich wel wachten voor een denigrerend oordeel **over** een 'gewoon' geloofsleven.

Winst

Tot zover de bespreking van de 'Hoofddlijnen van de pinksterbeweging'. **Een** hoofddlijn die ik nog niet genoemd heb is, dat men in de toekomst een 1000-jarig rijk verwacht. Maar dat is een verhaal apart en bovendien niet specifiek **alleen** voor de pinksterbeweging. Al met al is er aan de ene kant veel herkenning, maar tegelijkertijd staat er zoveel op een geheel ander spoor. Goede woorden zijn terecht gekomen in **een kader**, dat **er** vreemd aan is. **Het** is mijn hartelijke wens, dat **we dat** samen helder blijven zien.

Toch is met dit overzicht het verhaal niet uit. De vraag is, of ook wij hiermee **onze** winst kunnen doen. Dat zal wel **moeten**, want de **zuigkracht** van een pinksterbeweging is niet los te zien van een kerkelijk leven, waarin we **steken** laten vallen.

Zo kunnen **we** met kracht naar voren brengen, **dat** 'tot **geloof** komen' een groot wonder is, dat in kracht gelijk staat aan de schepping en aan de opstanding uit de dood (Rom. 4 : 17), **maar** dan mag er ook gevraagd worden naar het **nieuwe** leven en **naar** de inhoud daarvan.

Wanneer wij met dure woorden **belijden** dat wij **samen één** leven delen, **waarvan** de viering van het avondmaal **een** uiting is, dan **mag** er verwacht worden dat je ook al

het wezenlijke in dat leven met elkaar wilt delen. Om iets **te noemen**: de liefde tot God, het **denken** vanuit de verlossing, de strijd tegen de verleidingen, het vallen en opstaan, de vragen van het leven, de bemoeiding en de toerusting, **enz. Kortom**: leven delen is communiceren, in geloof, verbondenheid, openheid en vertrouwen. Als dat leeft, is met het **geloofssoog** direct te zien dat de Geest er is. Maar als bijv. door gebrek aan openheid veel stagneert, wordt het leven-delen tot een te weinig ingevulde belijdenis. Dit voorbeeld is **helaas** geen theorie. Gelukkig kan het tegenwoordig hardop gezegd worden, maar het is dan **ook** wel de **hoogste** tijd. Ons **kerkelijk** leven lijkt in **hoge mate** voorspelbaar. Veel is vastgelegd in **vormen van een** vorige tijd. Is het dan **gek**, dat dit van buitenaf **oogt** als een **eeuwenlang** **stollingsproces** waarin de Geest niet **bewegen kan**? Hebben we **niet te gemakkelijk** deze kritiek altijd naast ons neergelegd, afkomstig als ze **was van een** secte die toch geen **gelijk** had?

En **vraag eens** aan een willekeurige voorbijganger, **hoe** hoog voor hem de drempel is om **eens een** kerkgebouw binnen te stappen. **Van** het antwoord word je niet vrolijk. Zijn het niet keer op keer de religieuze groeperingen rondom de **kerk**, waar **vastgelopen** mensen zich het eerst **thuis** voelen? **In hoeverre** zijn we **eigenlijk** elitair geworden, mede door het wijdvertakte **kerkelijk** leven waarvan **zeer** veel diep doordacht is? Let wel: zo op het oog wil ik niets daarvan kwijt, maar kunnen we met dat alles niet wat **terug** naar het gewone leven dat iedereen volgen kan? Want drempels ervaart men niet alleen als buitenstaander. **Enz., enz., enz.**

Ik wil maar zeggen: **andermans** ongelijk **betekent** nog niet, dat wij gelijk hebben. Zo'n **houding** kunnen we **ook** **beslist** niet aannemen naar gemeenteleden toe, die zich naar een **Pinkstergemeente** aangetrokken voelen. De **meeste** dwalingen grijpen zich vast aan een **stuk waar-**

heid, dat in de kerk te weinig aandacht zou ontvangen. **Dus** wordt ons de spiegel **voorgehouden**.

De **pinksterbeweging** gaat met de **geestesgaven** op de loop, dat wijzen we af. Maar nu graag bij ons de gaven op tafel. Allemaal. **Zodat** ieder gelovige daarin het leven door de Geest kan herkennen, om het met ons te **delen**.

¹ We ronden vandaag de bespreking af van G.P. Duffield, N. M. Van Cleave, *Woordw Geest. Hoofdpijnen van de theologie van de Pinksterbeweging*, Kampen 1996.

Alle verwijzingen zonder nadere aanduiding gaan terug op dit boek.

² Blz. 299; daarbij dient bedacht te worden, dat de prediking volgens Duffield nog steeds geïnspireerd kan zijn, evenals de profetie, de tongen en de openbaringen, blz. 31.

³ Blz. 327.

⁴ Blz. 348, 349.

⁵ Zie mijn 'Pinkstervuur?' in *De Reformatie* dd. 21 september 1996.

⁶ Hoewel deze dogmatiek gematigd is, lig-

gen hier wel degelijk de wortels van extreme gedachten. Zo lezen we bij de voorganger van *De Deur*, R. van Diemen, in zijn brochure *Weten de gereformeerden her wel?*, de volgende opmerkingen: het begin van onze relatie met God ligt in het ja-woord van de mens, God geeft Zich helemaal niet aan ons voordat wij naar Hem vroegen, want God verbindt Zich niet met ongelovigen (blz. 4). En verder: de eigen keus van de mens staat totaal centraal, God dwingt de mens niet en Hij 'vermurwt' diens hart niet (blz. 7, 8).

Hier ontstaat het totaalbeeld, dat de mens eerst helemaal op eigen kracht voor God moet kiezen; daarna ontvangt hij Jezus, die immers gekomen is voor de gelovigen (waterdoop); tenslotte ontvangt hij de Heilige Geest (geestesdoop).

Op die manier blijft er geen ruimte over om het leven zelf als een *charisma* te zien: de mens kiest zelf voor het leven met God, en pas daarna ontvangt men de geestesgaven.

Blz. 336.

⁸ Zie ook: J. van Bruggen, *Het evangelie van Gods zoon*. Kampen 1996, blz. 199 e.v.

⁹ Blz. 323, 335.

¹⁰ Zie ook: J. van Bruggen, *Matteüs*, Kampen 1990, blz. 65.

¹¹ Blz. 327.

¹² Blz. 472.

Rectificaties

In het artikel 'Wanneer is onderwijs goed?' van 28 september jl. zijn op twee plaatsen storende fouten geslopen. In het midden van de derde kolom van bladzijde 986 moest staan: 'een opvatting van waarheid die zich niet tot de rationele beperkt' (en dus met 'relationele'). En bovenaan de derde kolom op bladzijde 987 moet niet staan 'In de huidige groei', maar 'In de huidige samenleving met zijn eenzijdige aandacht voor technologie en economische groei' (missen mensen een eigen oriëntatie en houvast).

In het nummer van vorige week, 5 oktober, eindigde het artikel 'Achtergronden' van Jos Douma met een terugblik gevolgd door aantekeningen en daarna opnieuw een terugblik.

De bedoeling van de auteur was dat de tweede terugblik alleen geplaatst zou worden.

Wij bieden onze excuses aan voor de gemaakte fout.

De uitgever.

UW VERLOSSER IS UW GOD

J.J. Dronkers

M meditatief

*'hebIk de smaad van Egypte van
ulieden afgewenteld'*

Joz. 5 : 9

Uithoudingsvermogen

Preken die niet aanspreken. Kerk-
mensen die zich onuitstaanbaar ge-
dragen. Vormen die je **ervaart** als
een knellend keurslijf. Ontwikkelin-
gen in het **kerkelijk** leven die **een**
diepe **bezorgdheid** opwekken. **Zo**
maar een paar omstandigheden die
je kunnen opdrijven naar de vraag:
'Hoe houd ik het nog vol in de
kerk?' Je kerkelijk uithoudingsver-
mogen kan flink op de proef ge-
steld worden.

Hoe houdt Góð het eigenlijk **uit**
met **zijn** volk?

Bespottelijk

Israël had zich in de woestijn be-
spottelijk gedragen. Namelijk zo,
dat vijanden **van** Gods volk de spot
met Israël konden drijven. De
HERE liet **Israëls ongehoorzaam-**
heid niet ongestraft. Hij strafte
soms w erg, dat heel de verlossing
uit Egypte op een **mislukking** leek
uit te draaien. Daarom **kon** het lij-
ken dat Egypte **tóch** de ondergang
van Gods volk **zou** worden. Zoals
een zwaargewonde ondanks een
reddings-operatie bezwijkt, zo leek
het met Israël af te lopen. Een dank-
baar onderwerp **voor** de grappen-
makers over Gods volk.

De HERE houdt het vol met **zijn**
volk – Hij is de **God** van het **ver-**
bond. Maar dat betekent niet, dat
Hij zwijgt over de zonden **van zijn**
volk. Zijn trouwe liefde is een lief-
de **mét** recht. Hij stelt Israël's klaar-
blijkelijke zonden **openlijk** aan de
kaak. Ook al wekt dat de spot van

Gods vijanden op.

Het **uithouden** in de **kerk** betekent
dus niet, dat je maar zwijgt over
het verkeerde. Toch is **w** **meer** te
overdenken.

Draadje

De spot van Gods vijanden laat de
Here niet koud! Hoe zwaar **Hij** **zijn**
volk ook **strafte**, het komt er nooit
van dat zijn reddingswerk mislukt.
Altijd zorgt de God van het **ver-**
bond voor een draadje om aan ver-
der te spinnen. D m zijn straffen
beoogt Hij **geen** vernietiging, maar
juist herstel van zijn volk. Zijn
slaan is geen **dóórslaan**, wals men-
sen onbedoeld kunnen doen in hun
pogen om **dingen** in de **kerk** recht
te zetten. Gods recht blijft instru-
ment **van** zijn liefde.

Gods **behandeling** van **zijn volk**
kan spot oproepen. Maar Hij zorgt
er **ook** voor, dat de spot afgewen-
teld wordt. Hij wil in geen geval
het gelijk van vijanden van de kerk
bewijzen. Hij neemt het telkens
tóch weer op voor **zijn** geplaagde
voik.

Er is geen barmhartigheid zonder
recht. Daarom **kan** een liefhebben-
de God **straffen**.

Maar **er** is ook **geen** recht zonder
barmhartigheid. Daarom neemt de
liefhebbende God het tekens **tóch**
weer op **voor** zijn volk.

Blijft het dus maar doormodderen?
'Ja', zou je zeggen, ware het niet
dat je weet van Jezus Christus. Hij
verlost echt **én** fundamenteel. **Dan**
kun je het **telkens** weer proberen **én**
vertrouwen **dat** het goed **afloopt**.

Benauwend?

Wat is een mogelijke conclusie?
De volgende conclusie? Als God

het uithoudt, moet ik dat ook maar
doen? Zoiets zou heel benauwend
kunnen uitwerken.

Kerkelijk uithoudingsvermogen
wordt gevraagd. Maar **trek** niet als
conclusie, **dát** je het maar moet vol-
houden. Zie **hóe** je het **vol kunt**
houden. **Door** het oog op Jezus
Christus te richten. Als je hem niet
meer **ziet** of als **Hij** onzichtbaar
wordt gemaakt, is het niet meer vol
te houden. Laat een scherp **oog**
voor **wat** ontbreekt en mankeert in
de **kerk**, ook **een** scherp oog **zijn**
voor de genade van Jezus Christus
voor die **kerk**.

Proef er iets **van** hoe groot **díe** ge-
nade moet **zijn**.

Uw verlosser is uw God.

O HEER, laat **úw** genade ook mij
aan boord houden!

Wandelen met God

Hoe sterk is een engel eigenlijk? En hoeveel macht hebben zij? Die vraag komt telkens weer boven. In het alledaagse leven lijken engelen immers geen rol van betekenis te spelen. Je ziet ze niet. Je merkt niet dat ze er zijn. Hun macht is daar in ieder geval geen factor van belang. Wat dat betreft is het goed om er telkens weer aan herinnerd te worden: God stuurt zijn engelen om zijn bevelen uit te voeren. Om ons heen zijn engelen bezig en zij bewaken en beschermen ons leven. Maar ook als je daar bij stilstaat, dan laat die vraag zich niet wegdringen: Hoeveel macht hebben ze eigenlijk? Want als je nadenkt over de plaats van engelen, kom je ook de duivel tegen. Besef je dat Gods boodschappers in ons leven aanwezig zijn, dan herken je ook de boodschappers van de tegenstander. De afgelopen weken heb ik daar ook wat aandacht voor gevraagd. En juist in verband daarmee stelden meerdere mensen die vraag: Hoe sterk is een engel dan eigenlijk? Als de duivel en zijn boze geesten dan ook in mijn leven macht en ruimte hebben, wat stelt die bescherming van de engelen dan nog voor?

Machteloos tegen de boze...

Er is een plaats waar we iets gewaar kunnen worden van de macht van engelen. De plek waar je dat zou verwachten is de hemel. Dat is immers de woonplaats van God. Daar troont Hij temidden van tienduizenden engelen. Als je ergens

engelen wilt tegenkomen in hun kracht, dan daar.

Maar wonderlijk genoeg is de hemel tijdenlang ook een plaats geweest waar boze geesten toegang hadden. Het was geen onverdeelde blijdschap in de hemel. We merken hoe de satan er komen kan (Job 1). We merken hoe leugengeesten er

een plaats hebben. En zelfs ronduit met satanische plannen voor de dag kunnen komen (1 Kon. 22 : 21). De krachten die zich tegen de Here verheffen hebben zelfs tot in de hemel gereikt.

Dat moet ons dan ook wel erg nederig maken over de manier waarop wij met Gods wereld omgegaan zijn. Terwijl we de wacht moesten houden, hebben we de boze erin gelaten. En nu kon hij zich tot vlak bij de troon van God nestelen. Wat een inbreuk op de vrede van Gods schepping!

En kennelijk was er geen engel bij machte om die boze invasie daar te keren!

Alle macht...

Op het beslissende punt zijn engelen dus niet sterker dan wij. Ook zij kunnen het kwaad niet aan. Van hen hoeven wij ons heil dus niet te verwachten. Want *op eigen kracht* zijn ze niet in staat de boze uit ons leven te verdrijven. En juist in dat opzicht is het zo'n bemoedigend ogenblik, als zij toch een keer in staat zijn de duivel met zijn knechten uit de hemel te gooien (Opb. 12).

Er kwam een moment dat ze sterk genoeg waren om de strijd aan te kunnen. Dat moment is aangebroken als Christus naar de hemel gaat (Opb. 12 : 5). Hij is de enige die de boze aan kan. Als Hij naar de hemel gaat ontvangt Hij alle macht in hemel en op aarde. En meteen zie je hoe de legers van de engelen gemobiliseerd worden. Er komt oorlog in de hemel. Maar het resultaat is vrede in de hemel.

Als je de macht van een engel onder woorden wilt brengen moet je dus denken aan de macht van Christus.

In hemel en op aarde

Natuurlijk is het vergezicht van Openbaring 12 een bemoediging voor ieder die van Christus is.

Maar tegelijk komt de vijandschap van de duivel grimmig op je af: Wee de aarde! (vers 12) **Als** de engelen in de hemel de oorlog kunnen winnen, waarom dan niet op de aarde? Hebben zij hier soms minder rnacht dan daar?

Dat laatste kan eigenlijk nauwelijks waar zijn. Als het geheim van hun macht in Christus ligt, dan is hun bescherming in ons leven **een** machtig schild. **Het** is belangrijker om **te letten** op de volgorde **waarin** Christus zijn **koninklijke** macht laat voelen.

De vrede die Hij vestigt begint in de hemel. Die vrede **werd** daar bedreigd door de boze. **Hij** klaagde er Gods kinderen aan (vers 10). Zo probeerde hij scheiding te **maken** **nissen** God en wij bij Hem horen. Denk maar **aan** de manier waarop hij Job probeerde los te scheuren **van** God. **AL** dat in de hemel lukt, dan boekt hij op aarde ook succes. Maar andersom is dan ook waar: Als het de satan in de hemel niet lukt, dan zijn op aarde zijn dagen ook geteld. En daar ligt nu juist de **bemoediging** van dit vergezicht. De oorlog in de hemel hebben de engelen gewonnen. Het geheim van die overwinning is de macht van **hun** Koning. Maar dat belooft **veel** aan wie op aarde **zijn**.

In de hemel kan de boze niets meer ondernemen om scheiding te **ma-**
ken met God. Maar **dan** zal hier op aarde ook niets ons meer kunnen scheiden van Gods liefde in Christus. Natuurlijk is de vrede hier nog niet compleet. Het is volop oorlog. En dat betekent dat er nog steeds veel is dat ons bedreigt. Soms voel je de boze dwars door je eigen leven lopen. Maar zelfs de dood kan geen scheiding met God meer betekenen. De dood, dat betekent dat de laatste vijand in mijn bestaan heel veel ruimte **krijgt**. Maar zelfs dan kan hij **geen** scheiding maken, want de engelen dragen me in de

schoot van Abraham.

Wat in de hemel gebeurd is, belooft veel voor ons hier op aarde. De macht van de Koning heeft daar de engelen gemobiliseerd. En het werd vrede. Geen scheiding meer met **God**. En dat is het wat Hij waar maakt hier op aarde, tot in mijn laatste uur. De macht van een engel is groot, **want** hij staat in dienst van de Koning. Een engel, dat is hier op aarde Gods arm om je **heen**.

W.L. de Graaf

Nieuw uitgekomen

Hizkia, verklaring van een bijbelgedeelte door dr. Wilken Veen (Hervormd predikant te Amsterdam).

Het **betreft** het **Hizkia-verhaal** zoals het voorkomt in 2 Koningen 18-20 en Jesaja 36-39. Uitgeverij Kok, f 22,50 (88 blz.).

Daarom ben ik gedoopt! Het **betreft** een eenvoudige uitleg van het klassieke formulier van de heilige **Doop** door dr. M. Verduin (Hervormd predikant te Zeist). Voor gebruik op verenigingen zijn aan elk hoofdstuk **gespreksvragen** toegevoegd. Uitgeverij J.J. Groen en zoon, f 17,50 (80 blz.).

Het nieuwe Leven, door Andrew Murray (1828-1917) (predikant Nederduits Gereformeerde **Kerk** te Zuid-Afrika), is speciaal geschreven voor hen die pas tot geloof in Christus zijn gekomen. Gazon Uitgeverij Den Haag, f 17,50 (192 blz.).

Jezus, de geneesheer van zieken, eveneens **van** Andrew Murray (1828-1917). In dit boek gaat de schrijver in op vragen **van christenen** over ziekte en genezing. Gazon Uitgeverij Den Haag, f 15,50 (152 blz.).

Dit grote verhaal, Paulus over de grote gevolgen van Pasen. Ds. G. Gunnink (**geref.** predikant te Amersfoort) laat zien dat het paasverhaal niet zomaar een menselijk verhaal is. Uitgeverij De Vuurbaak, f 19,75 (100 blz.).

De weg van God, een boekje dat zowel jongeren als ouderen wil helpen de zingeving en de betekenis van hun leven te vinden. Geschreven door drs. N. Dijkstra-Algra e.a. Kok Voorhoeve, f 14,90 (88 blz.).

ROMEINEN 7 – WAT NIET KAN

A. Kamsteeg/A. de Ruiter/H.J.D. Smit

In de afgelopen tijd is binnen onze kerken een discussie ontstaan rond de heiliging van ons leven. Blijven wij niet te zuinig als het gaat om de mogelijkheid van groei in het leven door de Geest?

In die discussie speelt de uitleg van Romeinen 7 een belangrijke rol. Via de pers werd duidelijk dat de broeders Kamsteeg, De Ruiter en Smit pleiten voor een andere manier van omgaan met dit bijbelgedeelte. Daarop is van verschillende kanten gereageerd. Genoemde broeders hebben aan De Reformatie artikelen aangeboden waarin zij hun visie op Romeinen 7 en hun conclusies daaruit voor onze omgang met de levensheiliging nog eens rustig uiteenzetten. Zij hopen op een voortgezet gesprek hierover. Als redactie vinden wij dat ook nodig. Daarom geven wij hun nu het woord om in drie artikelen hun visie te presenteren.

Daarna zal ik erop ingaan en zo een bijdrage proberen te leveren om hierin samen verder te komen.

A.L.Th. de Bruijne

Mag je zeggen dat je als christen een nieuw mens bent? Of moeten we nog altijd zeggen dat wij slechts zondig zijn? Kunnen wij iets goed doen of is alles wat we doen hoofdzakelijk zonde? Voor die vragen willen we in drie artikelen uw aandacht vragen.

Nieuwe of oude mensen?

Verskillende schrijvers hebben in diverse bladen aan dit onderwerp artikelen gewijd. Daarbij kwam als vanzelf Romeinen 7 geregeld in het blikveld. Want Paulus zegt daar toch, dat hij niets goeds kan doen. Paulus is tot geloof in Jezus gekomen en zelfs apostel geworden. Maar hij zegt: 'ik ben vlees, verkocht onder de zonde' (7: 14) en 'waar ik een afkeer van heb, dat doe ik' (15). Verder: 'ik weet dat in mij, ..., geen goed woont. Immers... het goede uitwerken kan ik niet' (18). Ook zegt hij: 'niet wat ik wens, het goede, dat ik, maar wat ik niet wens, het kwade, dat doe ik' (19).

De conclusie lijkt dan heel logisch: als zelfs Paulus zó over zichzelf spreekt, zouden wij dan betere woorden over onszelf kunnen zeggen? Wie zou dat durven? Kortom: wij zijn nog altijd in de macht van de zonde. Oude, niet echt veranderde mensen.

Toch zijn er mensen (o.a. de schrijvers van dit artikel) die menen dat christenen zichzelf moeten leren zien als **nieuwe** mensen. In de eerste plaats: omdat God ons zo 'in

Christus' ziet. En vervolgens: we kunnen ook echt anders gaan leven, doordat Christus in ons is (Gal. 2: 20). Zij zeggen: door de **kracht** van de Heilige Geest kan de levensheiliging echt merkbaar en beheersend doorbreken in je leven. Je kunt geestelijk echt groeien. Met veel enthousiasme **wordt** dit verkondigd en het steekt velen aan. Anderzijds ontstaat er **verontrusting** over deze boodschap. Is dit wel gereformeerd?

Centrale vraag

Een **belangrijke** vraag in dit gesprek is: wat zegt Paulus in Romeinen 7 van zichzelf? Als die vraag duidelijk **beantwoord** is, kunnen **we** de vraag bezien: zijn wij nu oude of nieuwe mensen? Hoe moeten **we** in geloof onszelf zien?

Bedoeling

Verskillende scribenten keerden zich tegen uitlatingen van de **brs.** Kamsteeg, Smit (e.a.) over Rom. 7 en de levensheiliging. Men vreest, dat door deze broeders zoiets als perfectionisme de **kerk** binnen ge-

bracht wordt. Er wordt zelfs door sommigen **indringend** tegen gewaarschuwd. Meerdere scribenten menen, dat we aan Romeinen 7 geen serieuze aandacht geven. Dit **veroorzaakt** bij vele kerkleden op zijn minst enig **wantrouwen** tegenover de **boodschap** die wij laten horen.

Als antwoord op die publiek geuite **zorg**, zijn deze artikelen geschreven.

We willen onze gedachten over Rom. 7 duidelijk publiek kenbaar maken met de vraag om reactie (NB: **Liefst eerst persoonlijk!! Dit om** misverstanden en onnodig kwetsen te voorkomen en **om** de **lezers** niet onnodig te vermoeien!). We willen immers graag samen **met iedere gereformeerde** buigen voor **Gods** Woord. Door het Woord willen we ons denken steeds **weer** reformeren en **laten** corrigeren.

Het is mogelijk de vele schrijvers aan te halen, die iets over Rom. 7 gezegd hebben in het afgelopen **jaar** en daarop dan te reageren. Dit lijkt ons echter vermoeiend voor de lezers en niet **zo** zinvol.

We hebben ervoor gekozen de aandacht te **bepalen** bij: Wat zegt Paulus in Rom. 7? Daarna **willen we** nog op enkele **centrale** punten van kritiek ingaan (in het derde artikel).

Anders

Laten we met de **kern** beginnen: **wij** menen, dat **Rom. 7** anders gelezen moet **worden** dan gangbaar onder **ons** is. Dat neemt niet weg dat **ook** wij menen, **met** velen die **kritiek** geuit hebben, dat in de verzen 13-26 de bekeerde Paulus aan het woord is. Hij spreekt **van een** werkelijkheid, die **hij** in zijn leven als gelovige ervaart. Vandaar de tegenwoordige tijd waarin hij spreekt. **Maar... dit is niet de enige werkelijkheid die hij ervaart. Er is ook een andere werkelijkheid, die zelfs meer is. En** voor die andere werkelijkheid is ons inziens onder ons te

weinig **oog**. Er wordt nog wel eens de **indruk** gewekt dat Romeinen 7 een volledige typering van de wedergeboren christen geeft. En daar verzenen wij ons **tegen**. In dat verzet kan **onze formulering** misschien wel eens eenzijdig geweest zijn. Maar hier gaat het ons om.

Gemis

Romeinen 7 is in de discussie over **levensheiliging** van centrale **betekenis**. Daar zijn allen het over eens. Maar het viel op, dat in de discussie **vrijwel** niemand echt uitgebreid aandacht aan Rom. 7 geeft. Wanneer dat wel **gebeurde**, dan gebeurde dat via de bril van anderen. Men gaf dan citaten uit **commentaren** van oude of nieuwe theologen. Dat moet dm de doorslag geven, **zo** lijkt het. Nu zijn commentaren en autoriteiten waardevol, maar uiteindelijk beslist het **Woord**, en niet een of meer theologen, hoe betrouwbaar zij **ook** mogen zijn. In de discussie **tot** nog toe hebben we de aandacht voor wat Paulus rondom **Romeinen 7** geschreven heeft gemist. Daardoor worden er **o.i.** verkeerde of eenzijdige conclusies uit dit **bijbelgedeelte** getrokken.

Uitspraken in Rom. 6

We willen allereerst aandacht vragen voor een **paar** uitspraken, die Paulus in Rom. 6 **doet**. Wat **zegt hij** daar?

In vs. 2 lezen we: '**Hoe** zullen wij die aan de zonde gestorven **zijn** daarin nog leven?'. Paulus **heeft** het **hier** niet over de eeuwige toekomst, maar over ons leven hier op aarde (zie vs. 1). Het is blijkbaar volgens Paulus mogelijk, dat we – hier op aarde al – niet in de zonde leven.'

De apostel **zegt** verder dat we met **Christus** gestorven zijn en opgestaan (2000 jaar geleden; door het geloof hebben we daar nu deel aan). Dan vervolgt hij: 'opdat gelijk **Christus** uit de doden opgewekt

is ... **zo** ook **wij** in nieuwheid des levens zouden wandelen' (4). Wanneer zullen wij in nieuwheid des levens wandelen? **In** de toekomst? Nee, nu: in dit leven. We zijn immers **medegekruisigd**, 'opdat aan het lichaam der zonde zijn kracht ontnomen zou worden en wij niet langer slaven van de zonde **zouden** zijn' (6).

Rechtens zijn we vrij van de zonde (7). De zonde heeft het niet meer over **ons** te zeggen en heeft ons niet meer in de macht, zodat **we haar moeten** gehoorzamen! De **zonde**-macht is gebroken (de **kanttekeningen** bij de Statenvertaling **zijn** hierbij verhelderend).

Wij zijn echt met Jezus gestorven en opgewekt (8-10). Daarom roept Paulus: 'Zo moet **het** ook voor u vaststaan, dat u wel dood bent voor de zonde, maar levend **voor** God in Christus' (11).

Wie na dit **alles** nog **niet** overtuigd is, dat Paulus het hier heeft over **een** bevrijding van ons leven hier op aarde (dus niet na de dood), moet zich laten **overtuigen** door wat er dan volgt in vs. 12: '**Laat** dan de **zonde** niet langer als **koning** heersen in uw sterfelijk lichaam, zodat gij aan zijn begeerten **zoudt** gehoorzamen. Enz. enz. (12, 13).

Glashelder

Wat hier **staat** is helder, menen wij. In 6: 17 **wordt** het nog eens weer **benadrukt**: 'u was slaven van de zonde, maar u bent **van harte** gehoorzaam geworden aan ... en, vrijgemaakt van de **zonde**, bent u in dienst gekomen van de gerechtigheid' (17, 18).

Dan weer de oproep: '... **zo** stelt nu uw leden ten dienste van de gerechtigheid tot heiliging' (19).

Christenen hebben **een** ander leven ontvangen. **Vandaar** dat Paulus **kan** zeggen dat de christenen te Rome 'slaven **waren** van de zonde' (20). Even verder: '**Maar** thans bent u vrijgemaakt van de zonde en in dienst van God **gekomen** en hebt u als vrucht uw heiliging...' (20-22).

In 7 : 5 lezen **we** het nog een **keer** 'Want toen **we** in het vlees waren, **werkten** de zondige hartstochten ... **in onze leden**, '...maar thans... 'dienen **wij** in de nieuwe **staat** des **Geestes** en niet in de oude staat der letter' (6).

Door het geloof

Paulus weet: **door het geloof** in Christus ben ik niet meer in de greep van de zonde! Die **zonde**-macht is er nog wel, **maar** beheerst mij niet meer. Jezus beheerst **mijn** leven. **Nee**, Paulus bedoelt niet dat hij **volmaakt** leeft (Filipp. 3 : 12-16). Maar hij staat wel in de **vrijheid**! Door het **gelóóf** heeft de **zonde** geen macht meer over hem. Dat er nog overblijvende zonden zijn in dit leven, wordt veroorzaakt door het nog onvolkomen zijn van **zijn** geloof. Door het nog **altijd** te weinig vertrouwen **op** en rekenen met Christus ('**onvolkomen** kennen' 1 Cor. 13 : 9, 10, 12). Daardoor **doen we de zonde zomaar weer**. Maar **hoe** onvolkomen ook **nog**; Paulus ziet zichzelf in Rom. 6 als een nieuw **mens**. Hij is immers 'in Christus'. Door de band met Christus wordt je denken, gedragen **voelen** anders, nieuw. Concreet en merkbaar ('Gij geheel anders', Ef. 4 : 20). Door het geloof beseft je: **ik ben anders en ik kan door de Geest anders**.

Rom. 8

Dezelfde gedachte kom je **tegen** in Rom. 8. Daar lees je uitspraken als: God heeft ons **door** Christus verlost, 'opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar hei vlees wandelen doch **naar** de Geest' (4). Nieuw **leven** als heiligen is kennelijk mogelijk. De eis van de **wet** (**liefdegeboden**) is zich al **aan** het vervullen in dit leven (8 : 4). Daarvoor ontvingen **we** Christus en de **Geest van Christus**. 'Zij, die naar het vlees zijn, hebben de gezindheid van het vlees, en **zij**,

die naar Geest **zijn**, hebben de gezindheid van de Geest' (5). 'Gij daarentegen **zijt** niet in het vlees, maar in **de** Geest' (8). '...indien gij door de Geest de **werkingen** des **lichaams** doodt, zult gij **leven**' (13). **Ons** inziens **zegt Paulus ook hier duidelijk**, dat **leven** als **wedergeborn mens** hier op aarde mogelijk is. **Door** de band met Christus en de Geest van **Christus** in je, ben je als christen niet meer uitsluitend als 'zondaar' te **typeren**. Je mag jezelf zien, ja je moet **jezelf** zien als **ie-**mand die levend **gemaakt** is. Je bent 'in Christus' **en** Christus is in jou. Door dat geloof ga je anders leven.

Vraag en conclusie

Zou Paulus in hfdst. 7 **nu dingen zeggen** die helemaal in strijd zijn met **wat hij zegt** in hfdst. 6 en 8? Dat is volgens **ons** niet te geloven. **Daarom** menen **we**, &t het vanuit de context **onmogelijk** is 7 : 14 te lezen alsof het een volledige **uitspraak** is van Paulus over zijn **leven** als christen. In 7 : 14 **zegt** hij: 'ik ben vlees, **ver-**kocht onder de zonde'. **Maar** in 6 : 6 **zegt** hij juist dat hij geen **slaaf** van de zonde meer is. Ja, **we zijn** zelfs levend voor God in Christus **en kunnen/moeten daarom** de **zonde** niet meer als koning laten heersen. We waren slaven van de zonde (6 : 17) maar **zijn** van **harte** gehoorzaam geworden aan het onderwijs van Jezus.

Het **woord** 'Ik ben vlees, verkocht onder de zonde' kan daarom **on-**mogelijk **een** volledige beschrijving of typering zijn van de christen Paulus. Hij lijkt het hier **te** hebben over zijn **natuurlijke** aard, zijn vlees, los van **Christus**. Wie eerlijk de **uitspra-**ken **van hfdst. 7** legt naast de uitspraken **van hfdst. 6 en 8** moet ons **inziens** tot de conclusie komen: Rom. 7 kan niet zo over de **weder-**geborn Paulus spreken, **alsof** daar-**mee** alles is gezegd.² In hfdst. 6 en 8 **spreekt ook** duide-lijk de **wedergeborn** Paulus. **Maar**

dan hoor je krachtige geluiden en oproepen. In hfdst. 8 hoor je nog wel over 'nichten' naar verlossing van de vergankelijkheid. Maar je hoort in 6 en 8 **niet** die machteloze kreten, vanwege het in en onder de zonde gevangen **zitten**, die je hoort in Rom. 7.

Volgende artikelen

Maar wat zegt Paulus dan in hfdst. 7? **Hij** spreekt **daar** toch ook in de tegenwoordige tijd? Daar willen we nader op ingaan in het volgende artikel.

¹ Hoewel onze vaders zich ook bewust waren van onze zondige aard hebben zij toch in ons avondmaalsformulier het gebed opgenomen: 'Geef dat wij ... niet meer in onze zonden leven, maar Hij in ons en wij in Hem' (Geref. Kerkboek p. 525). Dit zullen ze ook gedaan hebben in aansluiting bij o.a. Rom. 6 : 2.

² J.I. Packer zegt hetzelfde in zijn boek *Wandelen door L. Geest* (vertaling van *Keep in Step with the Spirit*). Op p. 265 schrijft hij over Rom. 7 het volgende: 'De stelling van dit gedeelte 'ik ben vleeselijk, verkocht onder de zonde' wordt categorisch en zonder kwalificatie gesteld, niet omdat dit de hele waarheid ovr Paulus als christen zou zijn (cursivering van ons), maar omdat het het enige deel van de waarheid over hemzelf is dat de wet hem kan leren'.

Even daarvoor schrijft hij: 'Hierin komt Paulus' theologische zelfkennis als christen aan de orde: niet het volledig beeld, ... (De andere zijde van Paulus' zelfkennis, dat hem door het evangelie wordt gegeven wordt uiteengezet in hoofdstuk 8)'. Even verder lees je de uitdrukking 'dat de zonde nog steeds in hem aanwezig is en dat hij daardoor tot op zekere hoogte nog steeds een krijgsgevangene daarvan is'.

NAAR CHRISTELIJKE BASISVORMING?

G.J. van Middelkoop

Achtergronden

De inhoud van christelijk onderwijs

Voor het eerst sinds vele jaren gaat er iets veranderen in de **leerinhoud** van de **vakken** in het voortgezet onderwijs. Dat is het **geschikte** moment om **ook weer** eens fundamenteel na te denken over die **inhoud**. Over de keuze ervan, maar ook over de doelstellingen en uitgangspunten. Over de relatie **tussen** wat wij met **ons** christelijk onderwijs willen en de plaats van de **leerinhoud** daarin.

Er ligt de **komen& tijden een gouden kans** om **ons weer** eens serieus te bezinnen op de verhouding tussen de identiteit van de **school** en de inhoud **van** de vakken, in dit geval van de basisvorming. De **invoering** van de basisvorming is een uitstekend moment voor **bezinning** over en heroriëntatie op de wijze waarop leraren in het **christelijk onderwijs** vorm geven aan hun taak als vakdocent.

Vanaf het begin heeft in het christelijk onderwijs de **overtuiging** geleefd dat de identiteit ervan **ook** in de leerstof tot **uitdrukking** kon en moest komen. **Onze** vurige hoop is dat zij die **vandaag** in dat christelijk onderwijs werken dat **ook** in de **praktijk** willen en kunnen beleven.

Aldus drs. K. de Jong *Ozn* als voorzitter van de *Stichting Identiteit Basisvorming Christelijk Onderwijs (Sibco)* in een **woord** vooraf van Levensbeschouwing **en onderwijs**. Dit boek verscheen in 1993 als *Handboek voor basisvorming in het christelijk onderwijs*. Het **was** een inleidend deel, dat gevolgd zou moeten worden door zes **Handreikingen** voor de verschillende vakken. Na de eerste **Handreiking** zijn echter geen andere delen meer verschenen.

Overheersing door de economie

Het onderwijsbeleid wordt volgens de **schrijvers** veel te veel door economische motieven beheerst. Je leest trefwoorden als: **kostprijsverlaging, rendementsverbetering, kwaliteitsverhoging** van het product, flexibel reageren op **marktontwikkelingen**. Dat zijn termen die duidelijk passen in een bedrijfsgerichte **managementsfilosofie** die geprojecteerd **wordt** op het onderwijs.

De school als pedagogisch instituut verdwijnt zo uit beeld. **Ook** over het punt levensbeschouwing wordt **nagenoeg** gezweven. Het lijkt erop dat die gezien wordt als een **persoonlijk** toegevoegde waarde, die **alleen** van belang is voor het **individu**.

Achter de **beleidsopvattingen** rond de basisvorming **gaat** een zeer bepaald wereldbeeld schuil. En dat wereldbeeld verdraagt zich niet goed met een **wereldbeeld** dat **k-** bepaald wordt door een aantal wezenlijke noties **van** de christelijke levensovertuiging.

Overheersing door de wetenschap

Economische belangen dreigen het onderwijs **te gaan** bepalen. Dat gaat gepaard met het beheersen van 'de' wetenschap, die welbeschouwd een heel bepaalde manier van omgaan met **kennen** is.

De schrijvers geven met instemming de opvattingen weer van de Leuvense hoogleraar **Wielemans**. Hij ziet het zo, dat **ons** onderwijs een bepaalde **manier** van redeneren wil bevorderen, namelijk de analytische, waarin we de **dingen** uit elkaar halen. Het onderwijs houdt

zich niet bezig met de **volheid** van de werkelijkheid. Het breekt die eenheid in stukken, houdt zich **h-** zig met fragmenten en doet dat op een beperkte manier.

Verder wil het onderwijs de **overtuiging** verbreiden dat het normaal is om via de wetenschappen de **natuur** te beheersen en te overheersen. Daarachter ligt de opvatting, dat onze wereld en het heelal als een mechanisch systeem **kunnen** worden beschouwd. Dat geeft je het recht de natuur te manipuleren. Een onbegrensde economische en technologische groei zijn **immers** absoluut noodzakelijk.

Wäre wetenschap **kan** en moet o b jectief en **waardenvrij** zijn.

De natuurwetenschappen moeten daarbij het **onderzoeksmodel** **leven** voor **alle** andere wetenschappen. Daarom hebben alomvattende **systeenvragen** geen **zin**, omdat onze huidige wetenschappen daar methodisch niets mee kunnen. **Heel wat** bescheidener is de benadering van de **beroemde** natuurkundige **Casimir**. Hij gaf een **drievoudige** relativisering van natuurkundige **kennis** als 'benaderende beschrijving van een **bepèrkt gedeelte der fysische verschijnselen die op hun beurt slechts een bepèrkt gedeelte van de menselijke ervaringen uitmaken**'.

Ruimte voor een pedagogische benadering

Een van de belangrijkste kenmerken van het moderne denken is, dat **normen** en feiten bewust uit elkaar worden gehouden. Als je goed **onderwijs** geeft, geef je je leerlingen echter **ook** inzicht in de verhouding **tussen** werkelijkheid, feiten, kennis, waarden en levensbeschouwing.

De kennis die leerlingen op school meekrijgen, heeft pas werkelijk betekenis, als die kennis geplaatst wordt in een perspectief. De wetenschappelijke kennis moet in het onderwijs een plaats krijgen in een breder kader. Wat is de betekenis van wetenschappelijke kennis? En wat zijn de beperkingen ervan? Wat kun je ermee doen, ethisch gezien? Wat betekent kennis sociaal-economisch en religieus?

Als je je met deze vragen bezig houdt in je onderwijs, ben je vormend en pedagogisch met je leerlingen bezig. In de christelijke traditie is & school altijd als een pedagogisch instituut gezien. Naar de overtuiging van de schrijvers is de op output gerichte bedrijfsmatige benadering van onderwijs ten diepste niet te verzoenen met deze pedagogische benadering.

Verantwoord maatschappelijk handelen

Wat is goed voor leerlingen vanuit het oogpunt van verantwoorde opvoeding? Niet dat het onderwijs jonge mensen pasklaar maakt voor de samenleving zoals die vandaag draait. Dan ben je alleen maar uit op aanpassing. En je leidt hen niet op tot een zelfstandige, kritische houding.

De school moet de leerlingen erop voorbereiden hoe ze straks moeten functioneren in de maatschappij. Dat is een doel van de basisvorming. Ook het Sibco-project ziet als doel van het onderwijs: voorbereiden op maatschappelijk handelen. Maar het Sibco-project breidt dit nadrukkelijk uit tot verantwoord maatschappelijk handelen. Wat is verantwoord? Hoe bepaal je dat? Wie over 'verantwoord' spreekt, legt een verband met maatstaven. Die maatstaven liggen in de waarden en normen die voor jou gelden.

Waarden en normen

Het Sibco-project is erop uit, dat er een communicatie over waarden en normen komt in de lessen van de basisvorming.

Bezig zijn met waarden en normen betekent voor de individuele docent dat hij bezig is met zijn vak, maar daarbij tevens kijkt naar de vooronderstellingen van dat vak en de keuzes die daarin besloten liggen. Keuzes die ook praktische betekenis hebben voor het maatschappelijk handelen. Welke opvatting van kennis ligt achter de dingen die we onderwijzen?

Bezig zijn met waarden en normen betekent voor de school als geheel vorm geven aan de eigen doelstellingen van de school, zodat de algemene wettelijke vereisten door de school worden ingekleurd. Dus werken aan een eigen profiel van de school.

Bezig zijn met waarden en normen met leerlingen betekent meer dan kennisoverdracht: het is een invulling van de pedagogische taak van de school. Bier raken we aan de identiteit van de school.

Over identiteit moet je niet praten in termen van 'meerwaarde'. Als je dat doet, vat je identiteit op als toegevoegde waarde aan een algemeen maatschappelijk, in wezen neutraal, verschijnsel: 'een' school. De christelijke identiteit als een meerwaarde is dan iets dat ook weer verminderd, afgetrokken, losgepeld kan worden.

Eigenlijk kun je alleen ontsnappen aan dit denkschema als je kwaliteit en identiteit met elkaar verbindt zoals Niet bij kennis alleen doet. Er is een samenhang van drie kwaliteitsaspecten: onderwijskwaliteit, opvoedings- en vormingskwaliteit en levensbeschouwelijke kwaliteit. In deze drievoudige benadering ligt de identiteit besloten. Zij komt concreet tot uitdrukking in het hele onderwijsaanbod, het godsdienstonderwijs, het ter sprake brengen van de betekenis van het geloof voor het staan in de wereld en in het bevorderen van de eenheid van het leven van de individuele leerling.

Geen overdracht maar communicatie

Hoe zijn waarden en normen nu van betekenis voor de inhoud van

vakken en hoe kan waardengericht onderwijs vorm en inhoud krijgen? Het Sibco wil dit doen in de geestelijke situatie van vandaag. In de christelijke wereld is het eigen grote verhaal voorbij. Er is niet langer een eenduidig en helder omschreven levensbeschouwelijk kader. Daardoor is de godsdienstige vorming in de lucht komen te hangen. Ook de ethische vorming heeft geen basis meer. Bovendien is de behoefte aan een normatieve pedagogiek wegge gevallen. De zuilschool is vervangen door de christelijke school met open karakter. Het echte confessionele (op de kerkelijke belijdenis geënte) onderwijs werd opengegoid en vervangen door een oriëntatie op het bijbelse verhaal van 'God-met-mensen'.

Deze veranderde blikrichting is van belang voor het Sibco-project. Het Sibco wil niet werken aan waarden-overdracht, want dat wordt gauw indoctrinatie. Het kiest voor waardencommunicatie. Daarin doe je recht aan de eigenheid van de leerlingen. Je indoctrineert hen dan niet, maar leert hen kiezen in een situatie van pluriform waardenaanbod. Daarnaast heeft deze benadering aandacht voor ethische principes die geworteld zijn in levensbeschouwelijke tradities.

Om pedagogische en ethische redenen kan en mag het onderwijs niet indoctrinerend zijn. Je mag de leerlingen en docenten niet slechts één mening, één waarde, één keuze voorhouden.

Het is volgens het Sibco juist de Bijbel die erop wijst dat er open en genuanceerde standpunten ingenomen moeten worden. Het is daarbij zeker niet zo dat de Bijbel ons voorschrijft hoe in concrete situaties te kiezen. Dus past het niet de leerling 'gesloten' te benaderen met normen en waarden. Levensbeschouwelijke waarden moeten ruimte hebben in een open school, behalve wanneer de pedagogische situatie van de school fundamenteel in het geding komt. Dat gebeurt wanneer de vrijheid van een ander mens met voeten getreden wordt vanuit sectarische/dogmatie-

sche opvattingen. **Dan** moet ingegrepen worden.

Bij waardencommunicatie is er ook ruimte voor het 'verhaal van buiten', uit Bijbel of geloofstraditie. Bijbelse verhalen kunnen *als inspiratiebron* dienen binnen deze communicatie van waarden. We moeten de Bijbel dan vanuit *een* open *verstaansproces tot ons laten spreken*. Het *gaat* daarbij om het inspirerende van het verhaal, niet om het echt waar of echt gebeurd, maar om de symbolen en verhalen *van spiritualiteit*.

Met deze teleurstellende en dubieuze opmerkingen **over** de betekenis van de Bijbel besluiten we onze weergave **van** het **meest** wezenlijke dat het Sibco-project wil. De **benadering** die men voorstaat, laat zich – zo zeggen de schrijvers – heel goed verbinden met het concept van de *programschool*.

De school als vormingsinstituut

9 februari 1994 hield prof. dr. S. Miedema **zijn** inaugurele rede aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij **was** daar benoemd als *hoogleraar* Christelijk *onderwijs op* de leerstoel die genoemd werd naar Hendrik Pierson, van wie hij het woord aanhaalt: '*Het verschil tussen de christelijke en de neutrale school is niet theologisch, maar pedagogisch*'. Voor Miedema is opvoeding vooral **vorming**. De school is in de eerste plaats een pedagogische instelling, een *vormingsinstituut*. En het hart **van** het onderwijs is het **vormingsproces** van kinderen en jongeren.

Dat vormingsproces vindt plaats binnen een levende, levensbeschouwelijke traditie van omgaan met het evangelie en de traditie van het christelijk onderwijs. En deze vorming heeft tot doel, dat *leerlingen* straks *maatschappelijke* verantwoordelijkheden kunnen dragen. En een bijdrage kunnen leveren aan de overdracht en de *vernieuwing* van de cultuur. De leerlingen moeten gevormd worden tot *standige* en kritische mensen. Om

dat te **bereiken** moet je hen ook met andere opvattingen in *aanraking* brengen dan die van hun eigen **traditie**.

Die *vorming* is breed. Net zoals het rapport van de Besturenraad Niet *bijkennis alleen*, noemt Miedema *levensbeschouwing*, opvoeding, en leren van kennis en *vaardigheden*; **samen** moeten zij uitdrukkelijk *één* geheel zijn.

De *programschool* van de Unie voor Christelijk onderwijs **wil** ook werken met dit driedelig kwaliteitsbegrip. Maar daar gaat het vooral om *een* methodische benadering. De Hendrik Pierson-leerstoel wil daarbij een *theoretisch* pedagogisch *model voor een programschool* ontwikkelen.

Tussen inspiratie en engagement

Miedema wil geen christelijke *beginselpedagogiek*. Hij wil een pedagogisch vertrekpunt nemen en een *vormingsconceptie ontwikkelen*.

In die vorming moet het *levensbeschouwelijke* een belangrijkedimensie **zijn**. Zo is de identiteit van de christelijke school geen *aanhangsel*, maar ze maakt deel uit van het *wezen* van de school. Miedema is er echter niet voor dat je direct verwijst naar de *belijdenisgeschriften*. Dat geeft een band aan met *een* institutionele *kerk*. En zo doet het *afbreuk* aan de relatieve autonomie **van** de christelijke school als *vormingsinstituut*. Wat we al heel lang missen, is een *uitwerking van het christelijk onderwijs vanuit pedagogisch perspectief*. En dat **hebben** we nodig om de vorming van *onze* leerlingen zo gestalte te geven, dat zij vanuit inspiratie komen tot *betrokken* inzet in de samenleving, tot engagement.

Geen eigen leerstof

Op deze *gedachten borduurt* J. Hordijk voort in het boekje Christelijk onderwijs *in ontwikkeling* dat als 'Jaarboek 1994' verscheen onder

redactie van S. Miedema en H. Klifman. Hordijk schrijft in deze bundel een hoofdstuk *Hoopvolle ontwikkelingen in het vormingsaanbod* Christelijk *onderwijs*. Het is *één* ding om in het christelijk onderwijs *een* goede basis te formuleren en *een* mooi schoolwerkplan op te zetten. Maar de *doorwerking* daarvan naar de inhoud en de organisatie van het onderwijs, is *een* andere *zaak*. *Jarenlang* is er te weinig gedaan aan een verdere didactische en pedagogische *doordenking* van christelijk onderwijs. Dat leidt makkelijk tot een *tweedeling*: de *dagopening* en het *godsdiensonderwijs* aan de ene kant en het gewone onderwijs aan de andere kant. Deze tweedeling, dit dualisme, **moeten** we te boven komen. We **hebben** een pedagogische visie nodig die levensbeschouwing en *levensorientatie* kan verbinden.

Christelijke scholen moeten **niet** streven naar eigen leerstof, vindt Hordijk. Daarmee wordt de werkelijkheid **van** het bestaan **zoals** je & t beleeft, ontkend of vertekend. Waar het om gaat, is dat je *leerlingen* de achtergronden van de *bestaande* leerstof leert zien: de *leerstof* is een afspiegeling van het *maatschappelijk* en *wetenschappelijk* denken. En dat je je leerlingen leert daarover eigen standpunten te ontwikkelen, **mee** op basis van bijbelse oriëntatiepunten. De eigenheid van christelijk onderwijs moet je niet zoeken in eigen leerstof, maar ze moet liggen in een *eigen wijze van omgaan met* leerstof. Kennis is **nooit** waardenvrij. De vraag is alleen met welke waarden we de leerstof verbinden. Alleen op die manier kan het *vormingsaanbod* een eigen kleur krijgen en dat in een *opvoedingsperspectief* dat uitgaat van het geloof, dat aan mensen een *levensopdracht* is gegeven.

N.a.v. Stichting Identiteit Basisvorming Christelijk Onderwijs, *Levensbeschouwing en onderwijs, Handboek voor basisvorming in het christelijk onderwijs*, Kampen 1993; S. Miedema, *Identiteit tussen inspiratie en engagement*, Amsterdam 1994 en S. Miedema en B. Klifman, *Christelijk onderwijs in ontwikkeling*, Kampen 1994.

Jan Steen heeft hard gewerkt. Honderden schilderijen **verlieten zijn atelier. Uiteraard zijn ze niet allemaal op de tentoonstelling te zien, Maar Steen krijgt in Amsterdam een faire kans, De samenstellers van de expositie selecteerden 49 stukken op kwaliteit. Ter vergelijking: de Vermeer-happening was opgebouwd rond 23 stukken. En terwijl het Mauritshuis de Vermeers in krappe zaaltjes moest tonen, heeft het Rijksmuseum een royale afdeling opgebouwd, met opvallend rustig ingedeelde za- len, Zo kan Steen tot z'n recht komen.**

Meesterschap

Er is veel te genieten. Meesterschap op vele wapens: het uitbeelden van vermaak, het groeperen van mensen in alle denkbare houdingen, het oproepen van een goedmoedelijke of amusante sfeer, het versieren van voorstellingen met allerlei bijwerk, het karakteriseren van uiteenlopende gelaatsuitdrukkingen zowel van mannen en vrouwen als van kinderen, het zichtbaar maken van hun onderlinge relaties, het verbeelden van psychologische spanning, het inbouwen van een plot.

Artistiek ontstaat het effect van levendige drukte in rommelige vertrekken, uit een zeer ordelijke regie. De blik wordt daarheen geleid waar de meester die hebben wil. Ook de beeldopbouw is vaak sterk, soms zelfs monumentaal. Een prachtig voorbeeld levert *De strenge schoolmeester* (zie afbeelding). De rake details passen probleemloos in een vlakverdeling uit één

stuk. Hierbij komt de levendige penseelvoering, de kleurenweelde en de rijke uitdrukking van materialen als zijde, fluweel, huid, hout, tin, glas. Kortom, schilderkunstig zitten we op topniveau.

Volkswijsheden

Als bij de vreugde over de kwaliteit de vreugde over een stukje alledaags leven opgeteld kan worden, treffen we het helemaal. Zo weet Steen in *De hoenderhof* een prachtige pastorale sfeer te scheppen waarin een meisje de hoofdrol speelt, samen met de dierenverzorger. En hoe levensecht is niet *Het Sint-Nicolaasfeest*, met z'n fijne observatie van uiteenlopende gemoedstoestanden. Wat een schitterende interactie op dit familiefeest. En wat een mooi verloop van de bewegingen in de ruimte. Doeken als deze behoren echter tot de uitzonderingen. Meestal schildert Steen een tafereel dat wat spottend aan de lach-

lust appelleert.

Waar maakt Steen zich vrolijk over? Het thema is doorgaans een of andere vorm van ongeregeld leven. Om het onderwerp in te kaderen wordt soms naar een spreekwoord, een gezegde of een andere volkswijsheid verwezen. Een voorbeeld van grote klasse is *So voer gesongen, so na gepepen* (zo de ouden zongen, pijpen de jongen). We zien hoe ouderen aan jongeren het verkeerde voorbeeld geven door zich te buiten te gaan aan roken, drinken en flirten.

Steen van de klucht

Is het de bedoeling te wijzen op ondeugden? Dan staat Steen met dit **gem** in een traditie die o.a. op Pieter Bruegel teruggaat. Veel van zijn schilderende en dichtende tijdgenoten houden zich trouwens met soortgelijke onderwerpen bezig. Soms ook op soortgelijke wijze, **kmand & Bredero geeft bedenkelijke grollen en grappen ten beste.** En 'vader' Cats doet voor hem niet onder. Ook aan Rembrandt heeft men vaak platvloersheid verweten. Maar bij deze meesters zijn de **aanstootgevende —&— een groter verband van zingeving opgenomen.** Vaak wordt de mens als eon-~~.

En het ruwe realisme dient om te voorkomen dat de **broodschap** los komt te staan van het alledaagse leven. Ook als het minder diep gaat, is het doel doorgaans dwaasheden te hekelen en deugden aan te prijzen.

Maar wal bij Bruegel en anderen als onthulling en als waarschuwing overtuigt, blijft bij Steen te vaak **k-de** sfeer van de klucht hangen. Zelfs als hij een bijbels

Jan Steen, *De strenge schoolmeester*, ca. 1665-1688.

motief kiest, bijv. de ontering van Tamar, wil de ernst van het gebeuren niet goed tot de kijker doordringen.

Regelmatig wordt losbandigheid, zoals op het topstuk *Vrolijk gezelschap* (hiernaast afgebeeld), voorgesteld als een volksvermaak waar ieder geacht wordt veel plezier aan te beleven. Dan geeft de grootse stijl aan Steens werk een merkwaardige frictie, alsof iemand in de vorm van prachtige dichtregels schuine moppen vertelt.

Ongezond toneel

In 1958 vond de laatste overzichtstentoonstelling van Steen plaats. Sindsdien is men aanmerkelijk gevorderd op het gebied van de iconografie: het ontcijferen van betekenissen in schilderijen. De doeken blijken meer zwoele lading te bergen dan op het eerste gezicht is af te lezen. Allerlei voorwerpen (zoals een volle kruik, een leeg glas, een pijp, een fluit) en tal van combinaties (zoals twee uien met een haring) blijken rechtstreeks naar

sexualiteit te verwijzen. Gecombineerd met de slechts gespeelde of geheel afwezige moraliteit en de theaterachtige voordracht, ontstaat een weinig gezonde vorm van toneel. Meer dan eens is de sfeer zo broeierig dat je liever zou zien dat de kunstenaar ons een helder naakt toonde.

Ook andere thema's dragen maar weinig bij aan een serieuze kijk op mens en samenleving. Of is dit gezichtsbedrog? Soms krijg je het gevoel dat de historische afstand groter is dan we beseffen. Op Steens graf staat te lezen dat zijn kunst toont 'hoe mensen de tucht ontwend, steeds verwilderen.' Bedoelde Steen dan toch te waarschuwen? Er zijn tenslotte ook heel wat christelijke thema's door hem verbeeld. Daarbij valt echter op dat ze – zie bijvoorbeeld de *Emmausgangers* – veel minder sterk gecomponeerd zijn dan het 'amusement' werk. Heeft men het element van tucht er

Jan Steen, *Vrolijk gezelschap op een terras*, ca. 1673-1675.

later graag bijgedacht? Immers, ook de taferelen van schoolmeesters hebben een gezichtspunt dat, zoals de catalogus constateert, nergens echt positief is.

Catalogus

Dit laatste valt op door te kijken naar hetzelfde onderwerp bij een collega als Gerard Dou. Door werk van twee meesters naast elkaar te leggen, vallen de verschillen op. Vergelijkbaar werk van tijdgenoten wordt steeds afge-

beeld. Aan zulke dwarsverbindingen is de catalogus rijk. In deze uiterst verzorgde publicatie wordt het werk van Steen onder meerdere aspecten belicht. Zoveel mogelijk tasten de schrijvers de grens af waar de zeventiende-eeuwse realiteit ophoudt en de 'vrolijke' fictie begint. Wie zich hier goed inwerkt, krijgt Steen te zien in het raam van de Gouden Eeuw. Tentoonstelling tot 12 januari 1997, kaarten op de dag van het bezoek. Tijdblokken alben voor groepen. Rijksmuseum Amsterdam. Catalogus Jan Steen. Schilder en verteller. Prijs f 49,50.

K

kerk wereldwijd

DE EVANGELISCH REFORMATORISCHE KERKEN IN MINSK, ROVNO EN STEPAN

Jonge kerken met een oude leer

Van alle kerken waarmee wij contacten hebben is de zendende kerk van Hattem de enige die ons helpt bij de geestelijke toerusting en het onderricht in de gereformeerde leer.' Een belangrijke uitspraak van presbyter Liavon Lipen in Minsk, tijdens het laatste bezoek van afgevaardigden van de Ukraine-commissie van Hattem.

Pionierswerk

De zendende kerk Van Hattem kreeg in 1992 opdracht van de kerken in Gelderland en Flevoland om mogelijkheden voor het zendingswerk in Ukraine te onderzoeken. Ds. M. Nap werd beroepen als pionier-zendingeling en besteedde anderhalf jaar aan een intensief onderzoek naar de mogelijkheden in het genoemde gebied. De opdracht was: zo mogelijk aansluiting zoeken bij restanten van de Evangelisch gereformeerde kerk van voor de oorlog en niet zonder meer beginnen met zending drijven in de traditionele zin van het woord. Op zijn zoektocht deed ds. Nap geen spectaculaire, maar wel verrassende ontdekkingen. Dat er in de vroegere Sovjetlanden in de vorige eeuwen gereformeerde kerken waren en er een goed ontwikkeld kerkelijk leven was, was wel bekend. Hoeveel er na 70 jaar communistisch regime van over was,

was een grote vraag. Op zijn zwerftocht kreeg ds. Nap contacten met groepen in Rovno, Minsk en Moskou, die naar de gereformeerde leer kerk willen zijn.

Het resulteerde in vaste contacten tussen Hattem en Moskou en Tver in Rusland, Rovno en Stepan in Ukraine en Minsk in Belarus. Mogelijkheden om bij aan te sluiten en te ondersteunen.

Het werkgebied van Gelderland en Flevoland

Ukraine werd vanaf het begin van het werk als het beoogde werkgebied beschouwd. Het zou de spankracht van Hattem te boven gaan om ook intensief met kerken in andere gebieden te blijven werken. De gemeenten in Moskou en Tver bleken goed opgeleide voorgangers te hebben. Deze gemeenten hadden al een flinke mate van zelfstandig-

heid, inmiddels hebben deze gemeenten een **zusterkerkrelatie** met onze kerken **aangevraagd**. Op de synode van **Berkel** is hier **positief** op gereageerd **door** deputaten BBK de opdracht te geven: 'de bestaande contacten uit te bouwen met het oog op de ontwikkeling van een **zusterkerkrelatie**'. Hattem zal samen met BBK zoeken naar een kerk in **Nederland** die de **verdere** assistentie aan **de kerken** in Moskou en **Tver** kan **overnemen**.

Hattem concentreert zich **nu** vooral op de kerken in **Ukraine**. Zowel in de stad Rovno als in **het** 80 km verderop gelegen dorp **Stepan** zijn kleine evangelisch **gereformeerde** gemeenten. Beiden staan onder de leiding van de **85-jarige** ds. **Philemon Semenjuk**. Beide gemeenten vragen en krijgen steun van **Hattem**. Ds. Nap, die zich in Kiev heeft gevestigd, assisteert deze gemeenten bij het **kerkelijk opbouwwerk**. Een belangrijke vraag van ds. Semenjuk was vanaf het begin of Hattem kon meewerken aan het opleiden van jonge predikanten. Hierop is positief gereageerd door in Kiev een bescheiden theologisch seminarium op te **zetten**. **Vanaf** september 1995 studeren aan dit **seminarium** de twee studenten **Wasja** en **Slavik**, beide jonge gemeenteleden van de genoemde gemeenten. Ds. en mevr. Nap besteden als docenten en begeleiders veel aandacht aan deze opleiding.

Kiev is als vestigingsplaats gekozen om enkele redenen.

- Voor de studenten is er de mogelijkheid om ook colleges te volgen aan **een** van de Universiteiten. Dit kan van belang zijn in het geval de toekomstige gemeenten niet volledig een predikant kunnen onderhouden. Door **ook** een ander specialisme te leren, **kunnen** de toekomstige predikanten eventueel voor een deel in hun eigen onderhoud voorzien.
- Voor de zelfstandigheid van de kleine gemeenten Rovno en **Stepan** is het beter dat op enige afstand assistentie wordt verleend.

- Ds. Nap heeft in Kiev de **mogelijkheid** om aan een **Hogeschool** les te geven en **om** op deze **manner** contact te krijgen met studenten.
- Ds. Nap **kan hier ook werken** aan de wens van Hattem om in Kiev een **gereformeerde** gemeente te helpen **ontwikkelen**.

Dan is er nog de gemeente in Minsk. We kunnen rustig stellen dat de Here deze kleine gemeente op de weg van Hattem heeft geplaatst. Ook al ligt Minsk in **Belarus** en dus niet direct **binnen** het zendingsgebied van Hattem, we **kunnen** deze gemeente niet in de kou laten staan. Daarvoor is het beroep dat deze gemeente op ons doet te dringend. Het zou goed **zijn** als er binnen ons **kerkverband** een andere kerk **zou zijn** die de gemeente in Minsk verder **kan assisteren**. Maar **daarover** straks meer.

Het beleid van Hattem

Zoals gezegd was het uitgangspunt, zo mogelijk aan te sluiten bij bestaande gemeenten of groepen en **deze** te assisteren bij hun verdere ontwikkeling. Hulp bij de ontwikkeling naar kerkelijke zelfstandigheid en bij evangelisatie **in de omgeving**. Bij hun evangelisatie-arbeid richten de jonge gemeenten zich sterk op plaatsen **waar** vroeger gereformeerde gemeenten zijn geweest.

Bij het kerkelijk opbouwwerk en de geestelijke toerusting zijn middelen (materieel) nodig. Bijvoorbeeld een kerkgebouw, **een** pastorie, lectuur, **literatuur**, enz. De **jonge** gemeenten zijn niet in staat deze middelen allemaal **zelf** aan te schaffen. Ze vragen **hiervoor** de steun van Hattem. Hattem is van mening dat **deze materiële** ondersteuning, gericht op het kerkelijk opbouwwerk, **direct** bij **haar zendingstaak** hoort. Er is daarom intensief overleg met de jonge gemeenten over hoe op een verantwoorde wijze geholpen **kan** worden.

Een werkbezoek

Vooraf met het oog op de vragen van de plaatselijke gemeenten om materiële ondersteuning bij het kerkelijk **werk** is er in augustus jl. door de **Ukraine** commissie van Hattem een afvaardiging naar deze kerken gestuurd om dit onderwerp te bespreken.

Minsk

Eerst werd de gemeente in **Minsk** **bezocht**. Deze gemeente heeft **elf** leden en een **twintigtal** hoorders. De voorganger is br. **Lipen**, die zijn opleiding heeft gehad in de journalistiek en zeer geïnteresseerd is in de gereformeerde en in de calvinistische leer. Hij heeft veel studie gemaakt van de geschiedenis van de evangelisch-gereformeerde kerk in **Belarus**. Het geleerde is voor hem een geweldige stimulans om de gereformeerde kerk weer tot ontwikkeling te brengen. Men organiseert hiervoor **evangelisatie-activiteiten**.

Tijdens ons bezoek werd er gesproken over hulp bij kerkbouw en **mschaf** van een **mini-bus** en **muziek-instrumenten** voor het **evangelisatiewerk**. Opvallend is hierbij dat men niet eerst uitgaat van een eigen bijdrage hierin, **maar** dat **van** het Westen **volledige** financiering wordt verwacht. Een argument hiervoor is dat de Baptisten en de Pinkstergemeenten dat ook doen. Een belangrijk motief voor een eigen **kerkgebouw** is dat hierdoor wordt **voorkomen** dat men **als** een sekte wordt beschouwd. We hebben er tijdens ons bezoek sterk op aangedrongen dat er minimaal een eigen bijdrage **van** 25% van de eigen gemeente moet komen. Het moet hun eigen **kerkgebouw** worden en niet een gebouw van Hattem. Men moet zich voor het onderhoud volledig **verantwoordelijk** voelen. Dit **zal** eerder lukken als **men er** zelf offers voor heeft gebracht. Een argument om niet zelf **te** hoeven bijdragen is vaak het lage **inkomen** dat

men heeft. Wij hebben er op gewezen dat een tiende van dat inkomen dan **ook** maar **een** gering bedrag is. Maar dan komt het probleem dat het beschikbare geld niet toereikend is voor een groot **kerkgebouw**. (Een groep **van** 20 personen stelt rustig voor **een** gebouw **van** 300-500 zitplaatsen te bouwen.) Na uitvoerig overleg, waarin **we** duidelijk maken dat er in Nederland door de kerkleden ook voor wordt geofferd en dat men de wensen zal moeten aanpassen bij de mogelijkheden, komen we in **zo'n** situatie tot een overeenstemming en **kunnen** we afspraken maken voor financiële steun **voor** de komende jaren.

Alhoewel Minsk niet binnen het eigenlijke zendingsgebied van **Hattem** valt, is het reeds bestaande contact en de **serieuze** inzet van **deze** groep een belangrijke reden om door te gaan met **steunverlening**. De uitspraak dat Hattem de enige buitenlandse kerk is die helpt bij geestelijke **toerusting** is voor ons een sterke stimulans om ook te helpen bij materiële hulpverlening. Binnen de **zendings-commissie** van Hattem wordt er over gedacht in Nederland een **gemeente** te zoeken die de taak van Hattem t.a.v. Minsk zou kunnen overnemen. Als er **zo-wel** in Ukraine als in **Belarus** groei plaats vindt zal dit de spankracht **van** Hattem te boven gaan.

Een zondag in Minsk

Op **zondag 4** augustus zijn we te gast bij de kleine gemeente in Minsk. De kerkdienst **voor** vandaag is i.v.m. met de beschikbaarheid van de tolk verplaatst van 's morgens naar 's middags. Het gebouw waar de kerkdienst wordt gehouden ligt een half uur rijden vanaf het centrum **van &** stad. Het is een **trainingscentrum** van een aantal Duitse ondernemingen, waarin **men** **voor** de zondag een zaaltje heeft gehuurd. Nadat de zaal op orde is gebracht, kan de dienst beginnen. Er zijn 10 kerkgangers waaronder

de tolk en de pianist. Niet iedereen had bericht van de wijziging van de tijd **van** de dienst gehad, hetgeen wellicht geen positieve invloed had op het aantal deelnemers aan de dienst. Voorganger **Lipen** verschijnt in vol ornaat, dat wil zeggen **in de pas** door Nederland **geschonken** toga. **Ook** een belangrijk attribuut om zich **te kunnen** onderscheiden van sekten. Jammer genoeg wordt door de tolk niet simultaan vertaald en gaat hij ook niet bij ons zitten, zodat **we** op een paar voor ons verstaanbare namen na, inhoudelijk niets van de **preek** hebben meegenomen. De tolk leest wel een schriftgedeelte, maar in het **Belarusis**. Daar schieten **we** ook niet veel mee op. Na dit optreden is hij al **snel** onder zeil. Pas achteraf horen we dat de schriftlezing **was** Jeremia 4 en dat de preek (die meer dan een uur duurde) ging over Markus 10 : 22. Na de preek gaat de gemeente in een kring hand in hand staan en bidt een formuliergebed. In de dienst wordt veel gezongen. Aan het eind wordt gezamenlijk het Onze Vader gebeden.

Na de kerkdienst drinken we gezamenlijk thee en eten cake.

We maken van de gelegenheid gebruik om de hartelijke groeten van de gemeente in Hattem over te brengen.

We worden uitgenodigd **voor** een bezoek aan een oud kerkgebouw in het dorp **Zaslawje**. Het kerkje is volgens **Lipen** van grote historische betekenis voor de evangelisch gereformeerde kerk in **Belarus**. Voor het bezoek aan het kerkje hijst **Lipen** zich weer in toga en als een groot reformator toont hij rondschrijdend, ons de kerk en vertelt van zijn plannen. Hij heeft nl. een brief geschreven aan Filaret, de leider **van** de **pravoslaafse kerk** in **Belarus**, **die** het gebouw nu in **eigendom** heeft. Hij hoopt nog altijd de **kerk** weer in bezit te krijgen van de evangelisch **gereformeerde** kerk. Immers hier op deze plaats kreeg de reformatie in **Belarus** gestalte.

Rovno en Stepan

Ook in de plaatsen Rovno en Stepan zijn we enkele dagen om met de broederschap te overleggen over financiële **hulp** bij **kerkbouw** en evangelisatie-activiteiten.

In Stepan is een kleine gemeente die door ds. Semenjuk weer is opgericht en **in** hoofdzaak bestaat uit oudere leden die voor de oorlog in deze plaats een Evangelisch Gereformeerde **kerk** vormden. De hulpvraag is hier vooral gericht op de aankoop van een woning die dan gebruikt zal **worden** voor de **zondagse** kerkdiensten en als woning voor de toekomstige voorganger. Als knelpunten **voor** groei van de gemeente worden o.a. genoemd het ontbreken van een voorganger en een eigen kerkgebouw. De **zondagse** diensten **worden** nu in huis van een gemeentelid gehouden. Dit schrikt geïnteresseerden af en doet weer **te** veel aan een **sekte** denken. Opvallend is hier ook weer dat volledige steun van het buitenland wordt verwacht. Men wil ons zelfs over de prijs van de te kopen **woning** laten onderhandelen. We houden ons daar verre van. Deze zaken behoren tot hun eigen verantwoordelijkheid. Hattem wil geen mede eigenaar **zijn** van **hun** gebouw. Wij zouden **ook** het risico lopen om verkeerde prijzen te hanteren; **we** kennen hier immers de markt niet. Bij het spreken over een eigen bijdrage wordt door ds. Semenjuk opgemerkt dat het de mensen nooit is geleerd om iets voor de **kerk** te geven. We spreken af dat de gemeente van Stepan aan Hattem een uitgewerkt voorstel zal voorleggen.

Aan de gemeente in Rovno werd reeds eerder **financiële** steun bij kerkbouw toegezegd. Tijdens dit bezoek moet dit worden geconcretiseerd. Moeilijk punt van discussie is hier vooral **de** eigen bijdrage van 25%. Dit hoeft echter niet in contanten te **zijn**. Men kan **in** natura bijdragen, **door** goedkoop materialen te verwerven, te helpen bij de bouw, het leveren **van** **hulp**midde-

M meegelezen

len, enz. Ook hier moeten de plannen worden aangepast bij de realiteit: de wensen versoberen en aanpassen bij het draagvlak. We komen er wel uit met elkaar. Vooral het punt van een eigen bijdrage van de gemeente en offers brengen voor de kerk blijken nieuwe elementen, maar bespreekbare punten te zijn. Er is blijdschap bij de leden dat we nu concrete afspraken hebben. Ik kom de komende jaren in fasen worden gebouwd. Een eigen gebouw is belangrijk voor de uitstraling naar buiten. Het is een belangrijk middel bij evangelisatie en de verdere ontwikkeling van de gemeente. Een van de wensen van de oude ds. Semenjuk kan nu worden gerealiseerd. Nu nog een tweede wens: een opvolger. Hij zelf is immers al 85 jaar! Voor deze wens vervuld kan worden is wat meer tijd nodig. Maar er wordt aan gewerkt! Ds. Nap is met 8 opleiding van twee studenten al met het tweede jaar bezig. De studenten zijn zeer gemotiveerd. We zien ook hier het wereldwijde kerkvergaderend werk van onze Here Jezus Christus!

Spreekt de preek de jeugd aan?

Vandaag nog enkele stukken uit het themanummer dat *De Wakker* op 30 augustus jl. bood over de jeugd. Het eerste stuk is van ds. P.D.J. Buijs en gaat over de plaats van He jongeren in de preek. Het gaat dan niet om af en toe een aanspraak: 'jongens en meisjes'. Of om het incidenteel trekken van de aandacht door een al of niet geslaagd grapje. Het gaat erom met heel de preek ook de kleintjes en de pubers en de jongvolwassenen te bereiken.

De indruk zou kunnen postvatten dat we ons op glad ijs begeven, wanneer we het hebben over de plaats van onze jeugd in de p e k . Hier en daar valt immers te horen dat jongeren zich niet zo aangesproken weten door de zondagse preek. Het gaat niet over hen; het is hun niet duidelijk wat zij nu met de woorden van het Evangelie kunnen in hun leefwereld. Bovendien zijn er jongeren die grote vragen hebben over het waarheidsgehalte van het Evangelie in relatie met de hun omringende wereld en de verschillende godsdiensten.

Aan de andere kant valt het – naar mijn indruk – nogal wat predikers niet gemakkelijk om in hun preken de vertaalslag naar de jongeren van vandaag te maken. Wat is hun leefwereld eigenlijk, waar 'zitten' ze; hoe kun je het Evangelie zo vertolken dat het ook hen aanspreekt? (...)

Het moet voor ons vaststaan dat – goed verstaan – de jeugd er recht op heeft in de preek aangesproken te worden. Dat wil niet zeggen dat er altijd een aparte aanspraak dient plaats te vinden. De aanspraak 'jongelui' en/of 'jongens en meisjes'

garandeert bepaald niet dat er vervolgens ook werkelijk iets speciaal tot hen wordt gezegd! De laatste – de jeugd apart aanspreken – is iets wat m.i. zeker regelmatig moet gebeuren (zie bijv. Ef. 6 : 1-3; Col. 3 : 20), maar de gerichtheid van de preek op jongeren hoeft zich daartoe niet te beperken. In de preek wordt immers héél de gemeente aangesproken; de gemeente waarmee de Heere Zijn genadeverbond heeft opgericht. Wij weten – en dat dient ook in de prediking verdisconteerd te worden – dat de doop niet zalig maakt, maar het is uiteraard niet niets dat onze kinderen en jongeren het merk- en veldteken van Koning Jezus aan hun voorhoofd dragen (art. 34 NGB). Vanuit deze werkelijkheid die onze jeugd in een bijzondere en bevoorrechte positie plaatst, mag en moet er een appèl op hen gedaan worden om de God van hun doop te zoeken. De noodzaak van een nieuw hart is anno 1996 bepaald niet verouderd; de bereidwilligheid van de Heere om het te geven evenmin. Maar dan is het ook nodig dat de prediker vanuit de Schrift op een pastorale wijze leiding geeft aan jongeren die er zin in hebben gekregen om de Heere te vrezen. De vraag dringt zich op: hoe moet dat dan?

(...)

In de prediking mag tegenover alle relativismedoorklinken dat de Waarheid een Persoon is, bij Wie je geen nummer bent, maar Die een relatie met je wil leggen. Een Persoon, Jezus Christus, Die tegelijk de Weg en het Leven is (tegenover alle pluralisme).

Zo zal de prediker vanuit het Woord de lijnen naar het leven doortrekken. Temidden van een er-

varingsgerichte wereld, waar ook onze jongeren van doordrenkt zijn, zal het kader van Gods waarheid als absolute maatstaf worden aangegeven.

Wat het taalgebruik betreft: laat dat eenvoudig zijn. Laat er geregeld een voorbeeld worden gebruikt dat ook jonge kinderen aanspreekt. We mogen ernaar staan om woorden van deze tijd te gebruiken. Tegelijk zullen bijbelse woorden en begrippen, die onvervangbaar zijn, aan de orde komen – daarmee moeten onze jongeren vertrouwd raken.

Het is een niet-gemakkelijke, maar wel heerlijke opdracht om uit de

schat van het Woord nieuwe en oude dingen tevoorschijn te brengen, en dan 26, dat het eeuwig-blijvende Woord van God tot klinken komt in de taal van deze tijd. Ik pleit niet voor 'turbo-taai', niet voor gewild-populaire taal; wel voor begrijpelijke taal.

Doorleefde regels

Mevrouw E. W. Sonnenberg, directrice van jeugdhuis De Stuw in Utrecht, schrijft over jongeren en zingeving:

Het is in de lijn van de Bijbel dat jongeren komen tot een eigen over-

tuiging, tot eigen keuzes, tot een eigen visie.

Het kan voorkomen dat jongeren wel opgevoed zijn met de Bijbel en precies gehoord hebben wat mag en wat niet mag. De regels zijn er ingeprent. Ruimte voor eigen geloofsvragen is er nauwelijks geweest en discussie hierover is niet mogelijk. Er wordt nog weleens beweerd dat jongeren het huis ontvluchten vanwege de strakke regels. Mijn ervaring is dat jongeren niet de veiligheid van het huis verlaten vanwege deze regels, als ze voelen dat de regels doorleefd zijn bij de ouders. Echter voor een scheiding tussen leer en leven zijn jongeren erg gevoelig en daar prikken ze snel doorheen. Wanneer de sfeer goed is en jongeren ruimte krijgen om zichzelf te ontplooien, nemen ze de regels, ook al zijn die niet altijd de hunne.

De gemeente als geestelijk gezin

Tenslotte een stukje uit het artikel Wat kan de kerk voor onze jeugd doen? van H.H.K.:

Een moeder bidt voor haar kinderen. Dat gebed is er al vanaf het prille begin. Die voorbede blijft, ook al is het kroost straks uitgevlogen. En wat gaat die tijd in de luwte van het gezinsleven snel voorbij. Daarom is de geestelijke investering zo belangrijk. Via de ouders loopt het eerste contact met gezin, familie, de grote wereld en ook de kerk. Met die moeilijke bijbeltaal. De kinderdoop, genade, vergeving, vrede door het bloed van het Kruis. Zal een kind dat snappen? Die diepe woorden van de Heere? Laat toch de gemeente de plaats zijn waar dat grootkapitaal van Gods goedertierenheid wordt omgezet in de klinkende munt van het kleingeld. Door de persoonlijke geloofsbeleving van ouderen en ouders. Zodat het komende geslacht het aanvoelt: dit is echt! Dit is van de Heere!

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus h a meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gemeden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

Ouder wordende kinderen komen in een meer kritische levensfase. **Kritiek** kan soms een vorm van toetsen zijn: houdt die stelling het? Of houdt die het niet! Is het geloof van mijn pa doorleefd? Of van buiten geleerd uit een boekje! **Laten we van die kritiek** niet te erg schrikken. **Maar** er bijbelvasten geestelijk wijs leiding aan mogen geven: dan houd je die jongen, dat meisje vast. **Ook** al behoeft hun standpunt duidelijk correctie. Ze moeten nog hun plaats vinden. **Ten** opzichte van zichzelf, hun familie en omgeving en tegenover de Heere. **En** daarvoor krijgen ze nu in de christelijke gemeente tijd en ruimte. **Om** te leren met vallen en opstaan. **Op** de catechisatie, de jeugdvereniging of bijbelstudiekring en ook thuis. Waar moet dat op een verantwoorde manier anders? **Opdat** de Heere in hun hart zou werken die persoonlijke geloofskeuze – door Zijn Woord en Geest, zoals Hij heeft toegezegd aan onze jeugd. Alleen: let u er dan op dat er ook gelegenheid is voor echte ontmoeting. Waarin hij af zij kan zeggen wat op het hart ligt. **Een** open sfeer is daarvoor belangrijk. Een goede band tussen ouders en kinderen. Tussen de dominee of ouderling en zijn catechisanten. Een ontmoeting als voor Gods Aangezicht. Ik weet het: wij maken dat niet. Maar dat hoeft ook niet: God geeft die gelegenheid! **En** wij zijn instrumenten in Zijn heilrijke handen.

De trouw van de Gereformeerde Bond

Zaterdag 21 september hield de Gereformeerde Bond een kerkenradendag in de Joriskerk in Amersfoort. Wat moeten de Hervormd-Gereformeerden doen, nu het Samen op Weg-proces dreigt te leiden tot een kerk die nog minder Gereformeerd zal zijn dan de Nederlandse Hervormde Kerk al is? Toch maar trouw blijven aan dit genootschap, ook al blijft dat niet trouw aan de leer van Christus. Gereformeerde Bond betuigt trouw aan Hervormde Kerk, kopt het Centraal Weekblad

van 27 september jl. boven het volgende verslag van de kerkenradendag:

Ondanks zijn afkeer van het Samen op Weg-proces blijft de Gereformeerde Bond trouw aan de Nederlandse Hervormde Kerk. De rechtzinnige hervormde vleugel zal zijn strijd voor de waarheid ook in de toekomstige Verenigde Protestantse Kerk in Nederland blijven voortzetten.

Dat was de belangrijkste conclusie van de kerkenradendag die de Gereformeerde Bond zaterdag in Amersfoort hield over de voorgenomen vereniging van hervormden, gereformeerden en lutheranen. **Temidden van klaagzangen** over Samen op Weg en schuldbelijdenissen over het eigen tekortschieten in het verdedigen van de rechte leer, **klonk** een krachtige waarschuwing tegen 'programs van afscheiding'. Tot ongenoegen van de Bond heeft een aantal behoudende hervormde gemeenten in het afgelopen jaar verklaard geen onderdeel van de toekomstige Verenigde Protestantse Kerk in Nederland te willen zijn. 'Voor ons besef **W e n t weglopen** en afscheiden ontrouw', hield voorzitter dr. A. van Brummelen de 1700 mannenbroeders in de St. Joriskerk voor.

Volgens algemeen secretaris dr. ir. J. van der Graaf rest de Bond slechts de volharding in bijbelgetrouwe prediking en de hoop dat God de kerk eens zal terugvoeren naar haar grondslag van de gereformeerde belijdenis. 'Menselijk gezien hebben wij nederlaag op nederlaag geleden', was zijn balans van het hervormd-gereformeerde verzet tegen Samen op Weg. Uit de toenemende invloed van het 'rechtzinnige deel der kerk' in hervormde kring putte Van der Graaf weinig hoop. Hoewel volgens hem veertig procent van de hervormde kerkgangers op een gewone zondagmorgen zich tot de Gereformeerde Bond rekent, maken Bonders in de synode niet meer dan een kwart van de leden uit. 'Ver-

trouwen op macht of getal' wordt ons ais een rietstaf uit handen geslagen', aldus de secretaris. Van der Graaf waarschuwde wel dat gehoorzaamheid van regionale kerkvergaderingen (classes) aan de synode niet vanzelfsprekend is. Als gemeenten volgens de nieuwe kerkorde verplicht zouden worden om kerkelijke inzegening van alternatieve samenlevingsvormen mogelijk te maken, zouden rechtzinnige classes die bepaling niet moeten uitvoeren, vond hij. **Ds. P. Visser uit Bergambacht was het daar niet mee eens. 'Het is gevaarlijk om dingen te zeggen die je niet kunt waarmaken.'**

De sprekers staken ook uitgebreid de hand in eigen boezem. Tweede voorzitter ds. G. Kamphuis riep op tot 'een voortdurende schuldbelijdenis over onze kerkelijke, ambtelijke en persoonlijke zonden'. Van Brummelen klaagde over 'het ontstellend individualisme' en de versplintering in eigen kring. 'Wanneer deze twee verschijnselen geen halt wordt toegeroepen, zal Samen op Weg onder ons een ruïne tevoorschijn roepen.'

Beroepen te **Almkerk/Werkendam**: kand. **M.J.C. Blok** te **Kampen**.

Intrede

Driesum – Op zondag 6 oktober jl. deed A. **Krijgsheld**, kandidaat te **Uithuizen**, intrede in de gemeente te **Driesum C.A.**

Hij werd in de morgendienst in het ambt bevestigd door ds. A.G. **Bruijn** te **Stadskanaal** en deed in de middagdienst intrede.

Nieuw adres ds. **Krijgsheld**: Kerklaan 1, 9113 PJ **Wouterswoude**, = (0511) 422250.

Wijnjewoude/Oosterwolde – Op zondag 6 oktober jl. deed R. **Ijbema**, kandidaat te **Kampen**, intrede in de gemeente te **Wijnjewoude i.c.m. Oosterwolde**.

Hij werd in de morgendienst door ds. J. **Kruidhof** te **Drachten-Zuid/Oost** in het ambt bevestigd en deed in de middagdienst intrede te **Wijnjewoude** en 's avonds te **Oosterwolde**.

Nieuw adres ds. **Ijbema**: Te **Nijenhuiswei** 23, 9241 EA **Wijnjewoude**, ☎ (0516) 481107.

Afscheid

Gouda – Op zondag 6 oktober jl. nam ds. P.M. de Wit te **Gouda** afscheid van de gemeente aldaar. Hij heeft een beroep aangenomen naar **Wezep** en hoopt daar op 20 oktober a.s. intrede te doen.

Emeritaat

Hattem – Op zondag 6 oktober jl. nam ds. B. van **Zuijlekom** te **Hattem** afscheid van de gemeente aldaar.

Bastiaan van Zuijlekom werd op 27 september 1931 te **Rotterdam** geboren. Hij studeerde aan de

Theologische Hogeschool te **Kampen** en deed op 6 april 1958 intrede te **Wetsinge-Sauwerd**.

In 1962 vertrok ds. **Van Zuijlekom** naar **Leens** en ging vandaar in 1965 naar **Bergentheim**.

Verder diende hij de gemeente van **Groningen-Zuid** (1968), **Assen** (1976), **Assen-Zuid** (na splitsing van de gemeente in 1977) en tenslotte de gemeente van **Hattem**.

De afscheidsdienst werd gehouden in kerkgebouw 'De **Open Poort**', **Veldhoeve 1**.

Collecten Schooldag

Kampen – De opbrengst van de twee collecten, gehouden op de laatste **Schooldag**, was resp. f 29.312,35 en f 16.989,80.

Het totaalbedrag, f 46.302,15, was ong. f 6.000,- hoger dan het vorige jaar.

Adreswijzigingen e.d.

Amersfoort-West * **Diaconie**:

H. Dam, **Paladijnenweg 54**, 3813 HA, ☎ (033) 4721707 (pag. 1W).

Drogeham * **Scriba**: L. van **Abbeema**, **Postbus 22, 9289 W**, ☎ (0512) 332320 (pag. 55).

Mildam * **Scriba**: J. **Krol**, **Schoterlandseweg 89, 8454 KD** (pag. 56).

Steenwijk * **Scriba**: G.D. **Sap**, **Dopheide 24, 8331 ZA Steenwijk**, ☎ (0521) 523084.

Vereniging Samenwerking Emeritering * **Adres**: **Verzetstraat 1**, 7451 DL **Holten**, ☎ (0548) 361069.

Voorlichtingsdag 1996

De voorlichtingsdag van de Theologische Universiteit wordt D.V. gehouden op zaterdag 19 oktober a.s. in het gebouw van de universiteit, **Broederweg 15** te **Kampen**. De

voorlichtingsdag is bedoeld voor aspirant-studenten die eindexamens **VWO** hogen af te leggen of afgelegd hebben. Belangstellenden, bijv. ouders van jongelui die overwegen in **Kampen** te gaan studeren, zijn ook hartelijk welkom. Ieder die van plan is deze dag bij te wonen, wordt verzocht zich vóór 14 oktober schriftelijk of telefonisch aan te melden met opgave van het aantal personen waarmee men denkt te komen.

Postadres: **Postbus 5026, 8260 GA Kampen**. Telefoon: 038-3312878, tussen 11.00 en 12.30 uur.

